

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 42.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande förelåg nu Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, angående herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 238, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om fastställande av minimilöner för vissa lönarbetare m. fl.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.*

I anslutning till vad herr *Lindqvist* i Stockholm *m. fl.* föreslagit uti en inom Andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 238, hemställde utskottet, att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka villkor kunde bestämmas, att minimilöner skulle genom särskilda representativa myndigheter (»lönenämnder» eller »yrkesnämnder») kunna fastställas för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden eller löntjänare med inkomster ej överstigande vissa belopp samt tillhörande de yrken och befattningar, inom vilka genom särskilt förfarande »lönenämnder» bleve tillsatta.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Bäckström*, *Persson* i Tofta och *Andersson* i Milsmeden, som ansett, att utskottet bort tillstyrka, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämnväl i vårt land kunde anses påkallat att för särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbets- och löneförhållanden eller eljest, meddela be-

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

stämmelser i syfte att, till förekommande av uppenbara missförhållanden, göra reglerandet av minimilöner, eventuellt lönefrågor för lönarbetare eller biträden inom sådant arbetsområde, i större eller mindre utsträckning beroende av beslut eller annan åtgärd från särskilda, för ändamålet inrättade organ;

av herrar *Lithander, Andersson* i Hägelåkra och *Henrikson* i Heberg, vilka förklarar sig anse, att utskottet bort föreslå, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda; samt

av herr *Olsson* i Åsen mot motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lithander*: Herr talman, mina herrar! Då jag tillika med tvenne medreservanter har haft en från utskottet avvikande mening i denna fråga, ber jag att få ange skälen därför. Jag skall då be att först få förklara, att såväl mina medreservanter som jag lika mycket som motionärerna behjärta de missförhållanden, som på olika områden beröra arbetareklassen, och att vi önska medverka till att sådana missförhållanden bli avhjälpade med medel, som verkligen avhjälpa desamma. Vi önska, att arbetareklassens förhållanden må förbättras ekonomiskt, att hygien och bostadsförhållanden må bli bättre, än vad de nu äro, och att åt breda lager av vårt folk skall beredas lyckliga levnadsvillkor. Men därav följer även, att vi för vår del icke kunna vara med om förslag, som vi anse icke medverka till ett ernående av det målet, icke ledande till verkligt gagn, och enligt vilka det finnes stora sannolikheter för, att arbetslöshet skulle träda i stället för förhållanden, som nu erbjuda arbetstillfällen, ofta goda sådana.

Jag vill fråga, huruvida verkligen författaren till motionen tror, att de ekonomiska lagarna äro så enkla, och problemet — kampen för tillvaron — så lättlost, att beslut av lönenämnder skulle kunna för nutiden eller framtiden trygga förvärvsmöjligheten och kunna utestänga de missförhållanden, som motionen avser att undanröja? Tyvärr är det ej så enkelt. Jag vill för min del varna för, att vi skola försöka införa bestämmelser, som de med oss konkurrerande stora industriländerna icke antagit, och bestämmelser, till vilka motionärerna hava hämtat förebilder från Nya Zeeland och från Australien. Jag skall senare återkomma härtill. Jag skall nu be att något få beröra själva motionen och utskottsbetänkandet.

I motionen säges med hänvisning till i utlandet rådande förhållanden, vilka äro framhållna som något, som vi böra komma till: »brott mot lönenämnds stadganden om minimilöner

straffas med böter eller fängelse eller förlust av rätt till yrkes utövande». Det är alltså vad som ställes i utsikt för industriens och jordbrukets utövare. Jag vill hemställa till herrarna att besinna, hur det skall verka, hur det skall te sig, när t. ex. inom jordbruket personer komma och söka arbete. Det finnes möjligen arbete att ge, men icke sådant, som vederbörande kan avlöna med den lön, som är fastställd att gälla som minimilön; då står arbetsgivaren inför eventualiteten att utsättas för böter, eventuellt fängelse, eller att låta dessa personer gå utan att få något arbete. På samma sätt ställer det sig också inom industrien.

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

På andra sidan i motionen står, att »enskilda företags tillintetgörande får icke förväxlas med näringens tillintetgörande». Det vill med andra ord säga, att man här icke ryggat tillbaka för att träffa sådana bestämmelser, som i många fall skola omöjliggöra för industrier att växa sig starka, och jag vill hemställa till kammarens ledamöter, om icke vår industri i många fall har vuxit sig stark just därför, att den inom olika grenar har fått spira fram från en ren obetydlighet och växa sig stark, först till att fylla behovet inom en trängre krets och sedan till att gå allt vidare, i många fall till att framgångsrikt tävla på exportområdet. Sådant skulle motverkas genom bestämmelser, som de, till vilka man vill komma i denna motion.

Här står på sidan 5: »att samhällets ekonomiska verksamhet skall vara så ordnad, att de oundgängliga och nyttiga medborgargrupperna, deras ställning må vara 'låg' eller 'hög', tjänande eller ledande, äro i stånd att förtjäna tillräckliga inkomster åtminstone för en människovärdig tillvaro». Jag vill göra gällande, att för den som är skötsam och driftig torde i regeln i vårt land finnas väl så stora möjligheter till inkomster som i något annat land.

På sidan 12 står: »Såsom direkt mot fackföreningarna och arbetarna riktade skrämnskott verka de i diskussionen regelmässigt uppdykande påståendena, att de legala minimilönerna skulle förlama fackföreningsrörelsen samt tvinga arbetsgivarna att utkräva lagstadgade minimiprestationer av arbetarna och att massvis avskeda dessa i kristider.» Det är rätt egendomligt, att på samma sida litet längre ned läsa: »att arbetsgivaren måste utkräva en minimiprestation såsom vederlag för en minimilön, det är ju en privatekonomisk och nationalekonomisk nödvändighet». Jag frågar då: var är logiken mellan dessa två satser?

Längre ned på sidan står: »Frågan är blott, huruvida arbetsprestationerna låta sig mätas och kontrolleras lika opartiskt och exakt som arbetslönens storlek». Jag vill fastslå, att det är en bekännelse, som är värd att noteras. Det är nämligen så, att det ingalunda är lätt att kunna reglera den saken, och det ge motionärerna själva uttryck åt.

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

Sedan står det på sidan 16: »Kvinnor, hemarbetare och jordbruksarbetare kunna i regel omöjligt uppvisa samma organisationsförmåga som t. ex. de stora fabriksindustriernas manliga arbetare.» Därpå utvecklas, att fackföreningsrörelsen ensam icke är mäktig att här bringa reda i förhållandena, och säges: »*Felet* ligger väl snarare däri, att samhället överlämnar åt fackföreningarna att, utan nödigt stöd av samhället själt, lösa en ofrånkomlig *samhällsuppgift*.» Därpå slutar man med att alltså hänvisa till, att här måste ett annat ingripande ske, och motionärerna skriva, att »den direkta eller indirekta legala regleringen av minimilöner utgör det närmast liggande och närmast erforderliga samhällsstödet för arbetaren i hans kamp för en tillräcklig inkomst».

Jag vill med detta påvisa, att även jordbruket är inbegripet i denna motion. Man har nämligen, när man funnit, att det har väckt opposition inom jordbruket, velat giva vid handen, att detta förslag icke så värst mycket berör jordbruket, vilket dock framgår alldeles tydligt av formuleringen av motionen. Jag vill även påvisa en sak, som ger stöd för det antagandet, nämligen att i en av de radikala tidningarna i England stod för några dagar sedan en notis om, att vid ett fyllnadsval till parlamentet använde kandidaten just den satsen om minimilöners införande i jordbruket som ett huvudargument för sin valkrets. Han framhöll bland annat vid jämförelse mellan förhållandena, som de hade det och de som voro i Lancashire, att en minimilön för jordbruksarbetare av ett pund i veckan i Lancashire icke skulle vara tillräckligt för dem längre. Nu ville de ha 25 shillings i veckan. I det distrikt, där han bodde, voro lönerna mindre. Detta pekar i alla fall hän på, att även jordbruket är föremål för denna rörelse i utlandet, och då de i motionen angivna erfarenheterna i huvudsak äro hämtade från utlandet, från Australien och England, så torde nog också även i fortsättningen exemplen tagas därifrån.

Här står vidare i motionen: »En lönenämnds avgöranden gälla tills de ändras eller upphävas genom nya beslut av lönenämnden.» Jag vill hemställa till dem, som känna industrien och vad det vill säga att starta nya företag, jag vill hemställa även till dem, som veta, hur svårt det ofta är att hålla redan i gång varande företag i full verksamhet, huruvida med så ovissa förhållanden, som skulle bli följden, därest lönenämnden skulle med lags giltighet äga att avgöra löneförhållanden, någon skulle vilja utveckla en verksamhet, som redan finnes, eller huruvida någon skulle vilja på dessa grunder basera nya företag? Och jag vill vidare fråga, huruvida det skulle vara lyckligt för arbetareklassen i vårt land, om man skapade förhållanden, som omöjliggjorde utvecklingen eller åtminstone gjorde den oviss och i

många fall alldeles förhindrade uppkomsten av nya arbetstillfällen. För min del tror jag det icke.

På sidan 38 i motionen talas det om förhållandena i Tyskland. Lagstiftningen där, för så vitt den berör den nu föreliggande frågan, avser uteslutande hemindustrien, och man säger i motionen, att den »åsyftar visserligen i främsta rummet en hygienisk kontroll över viktigare områden av hemarbete», men, heter det vidare, man »snuddar i själva verket vid minimilönfrågan». Jag vill fastslå det, att längre har man icke gått i detta stora och mäktiga land, med vars produkter våra industrialster skola konkurrera, än att man snuddat vid frågan i en liten gren av industriens verksamhet, nämligen hemarbetet, som även hos oss, mina herrar, är föremål för utredning. Men där har man icke ansett sig kunna låta det gå vidare och träffa den stora industrien, som förser Tyskland med dess behov, och ännu mindre den industri, som arbetar på landets export. Men vi här i Sverige skulle stå färdiga att göra det. Det skulle, mina herrar, leda därhän, att vi icke kunde konkurrera på vår egen marknad, och än mindre på exportmarknaden.

Sedan står det på sidan 43 i motionen beträffande förhållandena i Australien, således det land, från vilket motionärerna hämtat sina impulser:

»Det outhärdliga tryck på lönerna, som inom vissa yrken utövades av de talrika *kinesiska, afganska* och *syrisk*a invandrarne, förvärrade kännbart de i sanning kaotiska dåvarande förhållandena inom de lägre och lägsta lönarbetarklasserna i Australien. Att lönemänderna, med sina obligatoriska minimilöner och övriga lagligt bindande minimifordringar på ordnade och människovärdiga arbetsförhållanden, lyckats framtvinga högst avsevärda förbättringar uti denna synnerligt svåra situationen, torde vara lika obestridligt».

Men, är det då verkligen möjligt, och finnes det något rimligt skäl att vi, därför att Australien har såregna förhållanden att räkna med, skola för våra förhållanden tillämpa vad som möjligen kan vara av behovet påkallat där?

På sidan 63 förekommer en uppgift om att lönerna vid våra tändsticksfabriker skulle för fullgoda manliga arbetare variera mellan 24 och 30 öre, vilket senare vore ett maximum för det högst avlönade slaget av arbetare. — Jag vill blott inskränka mig till att säga, att denna uppgift är fullkomligt oriktig. Den har emellertid blivit utförligt bemött under debatten i Första kammaren, varför jag icke skall upptaga tiden här med att gå in på den saken. Men jag skall påvisa en annan sak i sammanhang därmed, och det är, att vår export av tändstickor omfattar 92 procent av allt vad som tillverkas här; endast 8 procent stannar inom landet. Då kan man ju förstå, huru känslig vår tändsticksindustri är för en lagstiftning, som kunde möjlig-

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

göra en rubbning i arbetsförhållandena eller lönerna, därest ändringarna i fråga icke skulle taga nödig hänsyn till de förhållandena, under vilka den industrien arbetar. I alla händelser finnas inga garantier för att sådana hänsyn bli tagna, och då är detta dock en industri, som har att konkurrera med sådana länder, som exempelvis Japan, som exporterar lika mycket tändstickor som vi. Jag har en uppgift på arbetslönerna därstädes, och de utgöra för manlig arbetare 90 öre per dag och för kvinnlig arbetare 48 öre. Dessutom ha vi att konkurrera med Österrike-Ungern, som har en export ungefär hälften så stor som vår, och med Belgien, vars export utgör en fjärdedel av vår. — Jag har med dessa siffror från Japan velat giva en föreställning om huru ömtåligt det kan träffa våra exportindustrier, om vi här införa en lagstiftning, som icke är praktisk.

I utskottets betänkande står det, att »redan nu erkänner samhället formellt genom fattigvården, att ett visst minimum av existensbetingelser måste tillerkännas samhällets samtliga medlemmar». — För min del kan jag icke förstå, huru man med denna sats som utgångspunkt vill argumentera fram en minimilönlagstiftning, ty det är dock något helt annat. Det är väl icke meningen, att det skall bli ett fattighus av hela landet, utan meningen är väl att stödja och hjälpa dem som kommit i nöd. Man måste ordna de ekonomiska förhållandena och tillverkningen för att på så sätt möjliggöra för dem, som äro i behov av och kunna arbeta att komma i tillfälle till erhållande av sin utkomst.

Sedan står vidare på sidan 44. att numera ha dessa saker vunnit allmänt erkännande inom den moderna socialpolitiken, och att man därför icke utan vidare kan hänvisa »till att problemet tillhör de helt och hållet nya och oprövades krets», och vidare säges: »denna omständighet får ej förbises, då det gäller att taga ställning till den framställning, varigenom det berörda ämnet för första gången föres fram till behandling inom den svenska Riksdagen». Sedan heter det: »andra länder ha gripit sig an med frågan och ofta efter grundliga undersökningar bragt den till lösning i en eller annan form».

För min del vill jag säga det, att man får en oriktig uppfattning om frågans läge, om man enbart läser detta utan att studera frågan i övrigt, ty det är icke så, att dessa förslag vunnit någon allmän anslutning. Dessa saker ha tillämpats i Australien och på Nya Zeeland, alltså i länder, med vilka vi icke kunna jämföra oss. Man har vidare pekat på förhållandena i England. Ja, där ha bestämmelser genomförts i kolgruvorna, efter mycket strider, och efter vad jag kan förstå, var det icke gärna, som den nuvarande regeringen där godtog det förslaget. Jag skall även framdeles visa, vilka följderna där hava blivit. I England har det för övrigt endast gällt hemindustrien i vissa

fall, liksom i Tyskland. Det är således endast i ringa grad, som dessa bestämmelser tillämpats, och de hava icke genomförts i sådana industrier, som tävla med våra, vare sig på den inhemska marknaden eller för export.

Sedan har utskottet en mening, som lyder så här:

»Löneförhållandena bland vårt lands arbetare präglas som regel icke av de allvarliga missförhållanden, som motsvarande undersökningar i andra länder understundom påvisat».

Då vill jag fråga: varför kommer man då fram med ett sådant förslag, som detta, då man erkänner, att förhållandena här icke äro jämförliga med dem, som råda i de länder, man haft till utgångspunkt?

I motionen står på ett ställe, att »det är mycket vanligt, att man icke klargör för sig eller fasthåller, att minimilöner skola vara visst minimum av lönen, utau man argumenterar som om det vore fråga om genomsnittslöner». Men på ett annat ställe i motionen står det:

»Vad angår fastställandet av minimilöner genom skiljedomstol i Nya Zeeland och Australien, gör sig uppenbarligen samma oklarhet beträffande begreppet *minimum* gällande, som vi förefunnit hos lönenämnderna — en oklarhet, som gjort att man stundom i praktiken har fastställt en standardlön eller genomsnittslön, då lagen krävt en minimilön.» Man ger alltså tydligt här vid handen, att det icke ens där varit möjligt att hålla den standard man från början tänkt. Det skulle vara en minimilön, men det blir i vissa fall en genomsnittslön, det är således mycket svårt att särskilja detta. Så skulle bliva fallet även här, men det är en annan sak, som detta inverkar på och som icke blivit berörd i motiveringen, och det är, att det alldeles givet skulle ha en inverkan på lönerna i övrigt, i det att ett sådant stadgande skulle framkalla en allmän höjning. Och huru skulle en sådan verka? Jo, som en ändlös skruv uppåt, så att i samma mån som det blir löneförbättringar, så bli också produktionskostnaderna mycket högre, och det har ju visat sig att dessa löneförbättringar ofta icke inneburit någon fördel. Det enda, som verkligen står sig i detta avseende, är den personliga sköt-samheten och dugligheten, och att det företag, som det kan vara fråga om, är ekonomiskt bärande.

Jag skall be att med några få ord få beröra förhållandena på Nya Zeeland. Där ha arbetslönerna inom vissa yrken drivits så högt, att det icke lönar sig att tillverka varan inom landet, och pressade mellan å ena sidan den överflyglande tillförseln av utländsk vara och å andra sidan den högre arbetslönen och den lagstadgade arbetstiden har det icke varit möjligt för näringsidkare i detta land att driva industrier, som annars skulle varit lönande. Statistiken visar också, att importen till Nya Zeeland under de 15 år, som förflutit sedan detta system började, har

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.

(Forts.)

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

ökats med 134 procent, under det utförelsen endast ökats med 89 procent. Samtidigt har statsskulden på Nya Zeeland, detta land efter vars föredöme vi nu skola gå, stigit till ett belopp av 1,600 miljoner kronor. Detta land ha motionärerna framhållit såsom ett exempel. Och det är nog ett exempel, mina herrar, men det är ett *varnande* exempel.

Jag skall nu endast be att få något beröra den engelska lagstiftningen angående kolgruvorna, vilken framhållits såsom ett mönster. Här står i motionen om den engelska lagen om minimilöner i stenkolsgruvor av den 29 mars 1912, att den »befanns utgöra enda sättet att få slut på en samhällsfördärlig arbetstvist», som då rådde.

Jag fick för några dagar sedan referatet från de förhandlingar, som nu helt nyligen förts i det engelska parlamentet just i samma fråga, som nu behandlas här. Där förelåg ett förslag, som hade nästan samma ingress som den föreliggande motionen; det gick ut på att rättighet borde tillerkännas varje familj i landet att ha en inkomst, tillräckligt stor för att åt dess medlemmar giva en nöjaktig existens. Yrkandet gick ut på, att man skulle i städer och stadssambällen tillförsäkra varje vuxen man en inkomst ej understigande 30 shillings per vecka, och i jordbruks-sambällen en avlöning, som svarade häremot. När den frågan var före till behandling, uppträdde en av parlamentsledamöterna, som hade 35-årig erfarenhet rörande förhållandena i kolgruvedistriktet, och han började att fråga sig tvenne saker, och ville, att de andra skulle göra detsamma. Frågorna lydde: »Vilka verkningar skulle en sådan minimilagstiftning ha på industrien?» och »Skulle denna minimilön av 30 shillings per vecka tillfredsställa arbetarnas fordringar?» — Det synes mig vara frågor, som vi också ha all anledning att göra oss själva i detta fall. Den engelske parlamentsledamoten påvisade beträffande kolgruvorna, att först hade man där genomfört lagen om 8 timmars arbetsdag, varigenom vållats en nedgång i produktionen, som gällde $2\frac{1}{4}$ hundredweight per dag, och sedan kom minimilönlagstiftningen rörande kolgruvorna, vilken allvarligt rubbade driften i dessa och ökade produktionskostnaderna med ytterligare 4 pence per ton, utom det att dessa förändringar medfört den deprimerande verkan på sådana arbetare, som icke voro driftiga, de som icke voro de bästa, att deras arbetsprestationer blivit sämre än förr, d. v. s. produktionen minskades, medan kostnaderna för densamma ökades. Hårtill kom sedan frågan om försäkringsavgifter för ersättning vid sjukdomsfall m. m. sådant, vilket allt haft den inverkan, att produktionskostnaderna per ton ökats med 1 shilling 6 pence, vilket i sin mån influerat på exempelvis järntillverkningen, där kostnaden höjts med 5 shillings per ton.

Ja, detta känna vi ju också till, men det är ett giv akt för

Ang.
minimilöner
 för vissa
 lönarbetare
 m. fl.
 (Forts.)

oss, som vi böra tänka på, när vi nu behandla dessa frågor. Det finnes dock en gräns, över vilken man ej kan gå och när man nått den så att produktionskostnaderna uppgå till eller överstiga de priser, som man kan få för en produkt, så är det blott en tidsfråga, när de verk, som syssla med framställande av dylika produkter, få upphöra med sin verksamhet.

Det kan måhända också intressera herrarna att höra ett yttrande, som fälldes av en engelsk representant, vilken står arbetarne synnerligen nära. Det hade sagts, att om den minimilön, som det var fråga om, 30 shillings, skulle gå igenom, skulle det icke dröja länge förrän samtliga spinnerier i Lancashire skulle upphöra att drivas och detta skulle medföra, att 10-tusentals personer blevo utan arbete.

Detta påstående gav talaren, som är parlamentssekreterare i Board of Trade och som har en synnerligen betrodd ställning, sitt erkännande. Vidare sades det, att där vore mycket tal bland ledamöterna om arbetslöshet under olika former, men det hindrade icke att samma ledamöter väckte förslag, som skulle i långt högre utsträckning skapa denna arbetslöshet, som de ville undvika. Jag har också för min del den uppfattningen, att förhållandena skulle bli likadana här, om vi i lönenämnders hand lade rätten att med laga giltighet fastställa löner. Det är icke den vägen vi skola gå, utan den saken avgöres bäst genom att industrien får med nödig hänsyn till konkurrensförhållandena avgöra de sakerna. Vi trygga arbetarnas förhållanden i längden bäst genom att inrikta oss på en målmedveten politik, som främjar och icke hämmar det inhemska arbetet.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag anfört få yrka bifall till den av mig jämte herrar Andersson i Hägelåkra och Henrikson i Heberg avgivna reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Andersson* i Hägelåkra och *Henrikson* i Heberg.

Härpå yttrade:

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Jag har jämte herr Persson i Tofta och herr Andersson i Milsmaden antecknat mig såsom reservant mot utskottets utlåtande i den föreliggande frågan. Vi ha icke kunnat gå på samma linje som herr Lithander och hans medreservanter, och jag skall be att i korthet få anföra, varför vi icke kunnat ställa oss på samma ståndpunkt.

Det kan ju förefalla egendomligt, då herr Lithander nyss framhöll, att han och hans medreservanter behjärtat de i motionen berörda missförhållanden, av vilka vissa arbetaregrupper

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

lida, och att han är villig att på allt sätt bidra till avhjälpande av dessa missförhållanden och just på den grund ställt sig på den ståndpunkt han intagit. Jag och mina medreservanter ha nämligen just för att kunna anvisa något medel till avhjälpande av dessa missförhållanden nödgats intaga den ståndpunkt vi stå på. Av det resonemang, som nyss fördes här, syntes också framgå, att allting redan är väl beställt för arbetarne inom vårt land. Jag vill visserligen genast giva herr Lithander rätt däri, att missförhållandena i utlandet på många områden kunna vara svårare och vida mera framträdande än de äro hos oss, men jag vill också erinra därom, att vid den hemarbetsutställning, som för några år sedan hölls här i Stockholm efter mönster av dem, som flera gånger hållits i utlandet, framlades uppgifter, som måste bibringa en var den uppfattningen, att det även inom vårt land finnes verkligt skriande missförhållanden, som i samhällets namn måste avhjälpas. Det är då egendomligt, att herr Lithander och hans medreservanter kunnat ställa sig helt och hållet avvisande, när motionen ju avser allenast att åstadkomma en utredning i syfte att påvisa, vilka missförhållanden som råda och på vilka områden, samt om möjligt giva anvisningar om medlen till rättelse av vad som för närvarande är till samhällets och den enskildes skada.

Inom ett avsevärt antal främmande länder har man redan kommit så långt, att man ingripit lagstiftande för att ordna löneförhållandena även på den enskilda arbetsmarknaden, och detta ingripande har skett just därför, att man behjärtat de arbetande klassernas nödläge, som nog också har sin motsvarighet i någon mån inom vårt land. I utlandet har man ingripit på två olika linjer, när det gällt att trygga arbetarnes rätt och bästa, nämligen dels ur vad man skulle kunna kalla arbetarskyddssynpunkt eller för att tillgodose arbetarnas krav på en någorlunda människovärdig existens och dels till arbetsfredens tryggande. Vid tillämpandet av den första har man för fastställande av minimilöner, särskilt inom vissa industrigrenar, där hemarbete i större utsträckning förekommer och där arbetsförhållandena kanske varit särskilt hälsofarliga, anlitat lönenämndsinstitutionen. Så har skett, såsom redan erinrats, t. ex. i England. Där man anlitat den andra linjen, som främst avser att främja arbetsfreden, har man anlitat obligatorisk medling eller skiljedomsförfarande. Detta institut har man använt t. ex. i Kanada, och i viss mån även i Australien och Nya Zeeland. Härvidlag har det dock gällt icke blott fastställandet av minimilöner, utan även löneförhållandena i allmänhet.

Hos oss anse nu många, liksom herr Lithander och hans medreservanter, ett lagstiftande i den vägen vara synnerligen farligt. Hur därmed kan förhålla sig, vill jag icke nu yftra mig om, ehuru saken ej synes mig så avskräckande, men att

åstadkomma en utredning i frågan kan väl icke vara annat än till sakens fromma, ty därigenom får man ju se hur den verkliga ligger. Man kan ju våga säga, att samhället på visst sätt redan erkänt, vad som i motionen ställes såsom ögonmärke; och ifrån vad samhället redan erkänt och vad som på åtskilliga enskilda arbetsområden också erkännes torde steget icke vara så särdeles långt till realiserande i någon mån av vad motionärerna åsyfta. Vi ha sagt i vår reservation: »Det är sålunda icke längre möjligt att hänvisa de krav, som gå ut på att under en eller annan form lagligen reglera vissa arbetarekategoriers löneförhållanden, till utopiernas och de praktiska omöjligheternas område. För modern socialpolitik ha de med dessa spörsmål sammanhängande frågor blivit ett aktuellt problem, till vars lösning lagstiftarne i alla länder småningom måste skrida fram.» På samma sätt lär det nog också bli hos oss.

Det ljuder ju från arbetsgivarehåll, såsom vi också hörde från herr Lithander nyss, att det skulle vara synnerligen farligt att tillmötesgå även kravet på en utredning. Man säger ifrån arbetsgivarehåll, att en lagstiftning om minimilöner skulle dels bli ödeläggande för en hel del industrier och dels driva kapitalet ur landet; och man söker påvisa, att erfarenheten från främmande länder skulle bekräfta dessa farhågor. Ja, vad beträffar de exempel, som herr Lithander anförde, så tror jag, att det kan dragas fram lika många exempel, som bevisa raka motsatsen, nämligen att det i en del länder visat sig vara till förmån för vissa industrier och för handelsbalansen att vidtaga anordningar för legal reglering av minimilöner på vissa områden. Men därmed har jag icke anledning att sysselsätta mig i sakens nuvarande läge, ty det är nu icke fråga om att lagstifta i den ena eller andra riktningen utan, såsom jag redan påpekat, blott att få till stånd en utredning, och att på de fakta, som därvid kunna komma fram, grunda ett förslag att sedermera framläggas till Riksdagens omprövning.

Ja, detta är skälen till att jag och mina medreservanter icke kunnat draga jämnt med herr Lithander och hans kamrater. Men även om man nu biträder kravet på ifrågavarande utredning, så kan det icke vara tillrådligt, anse vi, och ej heller gagneligt att på detta förberedande stadium, såsom utskottsmajoriteten velat, binda sig vid någon viss linje. De båda nämnda vägarna, som jag visat, att utlandet följt, böra lämnas öppna hos oss.

Så är det en annan sak, och där sammanfalla reservanternas från båda grupperna åsikter. Man bör icke på förhand anvisa, vilka områden, som skola omfattas av denna lagstiftning, utan fältet bör lämnas öppet, så att man har garantier för att vad utredningen kan ge vid handen är allsidigt belysande. Annars kanske man lagstiftar så, att på samma gång man vill

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

hjälpa vissa arbetaregrupper, det blir hämmande på andra håll och sålunda menligt återverkar på dem man velat hjälpa.

Vid planläggningen av en sådan utredning, som vi ansett lämplig, och som vi anse böra komma till stånd, bör naturligtvis först uppmärksamheten riktas på sådana industrier, där hemarbete i större utsträckning förekommer, och där lönenivån är särskilt nedpressad och låg. Men därför bör man icke försumma att beakta förhållandena inom olika arbetsområden och de olika förhållandena inom skilda delar av landet, ty det är givet, att många faktorer måste tagas i betraktande vid en utredning av här ifrågavarande slag. Därvid bör särskilt beaktas det viktiga momentet, att en *minimiprestation* skall svara mot en *minimilön*, och att undantag också böra ges från minimilönebestämmelserna för en och annan arbetare, som av någon anledning icke kan prestera det fastställda minimum av arbete. Och det utredningsarbete, som vi hoppas skall komma till stånd, bör kunna ske i samband med den utredning, som redan påbegynts och kanske slutföres redan innevarande år, nämligen angående hemarbetsfrågan. Viktigt är i alla fall, att man ihågkommer, att förhållandena inom vissa industriområden och näringsgrenar äro mycket ömtåliga, så att man går fram med varsamhet, såsom herr Lithander framhållit, att man bör göra. Men att man skall gå fram med varsamhet, när det gäller lagstiftning, är icke alldeles detsamma som att visa från sig varje förslag om utredning.

En utredning i av motionärerna angiven riktning bör också kunna vinna stöd och ledning samt ske i sammanhang med det internationella arbete, som pågår just för arbetarskydd. I den internationella förening, som bildats för detta ändamål, deltar ju även vårt land genom delegerade vid de kongresser, som av föreningen hållas. Men, som jag nämnde, utredningen bör hava i sikte icke blott den ena linjen, som motionärerna närmast följt och som utskottet håller på, nämligen den om inrättande av lönenämnder; man bör också hålla den andra linjen öppen, och den bör beaktas just ur arbetsfredens synpunkt. Det ingripande från det allmännas sida, som därmed avses, tjänar även det andra syftet, nämligen att åt arbetaren tillförsäkra ett människovärdigt existensminimum, eller att skydda honom för det s. k. svettningssystemet.

Motionärerna själva åberopa, vilka åtgärder man vidtagit, exempelvis i Australien, där man både anlitat lönenämndsinstitutionen och skiljedomsförfarandet, och att anlita båda torde nog vara den rätta vägen. Motionärerna ha vidare och i likhet med dem utskottet åberopat, huru viktigt det är att samhällets intressen tillgodoses vid lönetvister och hur viktigt det är att arbetsfreden bevaras. Uti citatet i utskottets utlåtande från motionen, vilket återfinnes på sid. 39, säges det bl. a., att, därför

»att kampen mellan arbetare- och arbetsgivareorganisationerna beträffande löneminima visat sig få en samhällsskadlig omfattning och bitterhet», det vore av nöden att uppsöka medel till förebyggande härav. Vidare säges det, att samhället på detta sätt kunde steg för steg utvidga området för minimilöneavtalen och »samtidigt tillförsäkra dem en stor effektivitet med undvikande av arbetsinställelser». Och slutligen heter det i samma stycke: »Den *förändring* av minimilönerna, som då och då inom alla yrken måste bli en nödvändighet av tekniska och ekonomiska skäl, skulle det åligga lönenämnderna att utföra i full offentlighet, sedan arbetarna och arbetsgivarna givit sina önskingar och synpunkter tillkänna och sedan alla skäl för och emot viss åtgärd nogga prövats i en möjligast opartisk och saklig anda samt med hänsyn snarare till hela samhällets intresse uti skäligena löneminima än till enskilda arbetares och arbetsgivargruppers makt att genom arbetsinställelser genomdriva vissa anspråk.»

Jag tycker, att då motionärerna och utskottets majoritet så tillräckligt kraftigt betonat detta om arbetsfreden, mau då också borde vilja hålla den vägen öppen, som man i vissa främmande länder har följt, när det gällt just att reglera förhållandena på det område, som vi nu äro inne på. Erfarenheten hos oss visar ju också, att skyddandet av arbetsfreden är ofantligt viktigt för bevarandet av en människovärdig existens för arbetarna. Det är därför svårt att förstå, varför utskottsmajoriteten ställt sig avvisande till den ståndpunkt, som jag och mina medreservanter intagit.

Jag vill icke längre dröja vid denna fråga, utan jag ber endast, herr talman, få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som å herr Lithanders och hans medreservanterns reservation samt hemställa om bifall till den av mig, herrar Persson i Tofta och Andersson i Milsmeden vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Sandler: Herr talman! Det är onekligen en synnerligen viktig fråga, som nu för första gången föreligger till prövning inom denna kammare, och det måste då först och främst vara önskvärt, att det bredes fullständig klarhet över innebörden av de olika yrkanden som här föreligga, dels i utskottets betänkande, dels i de bägge vid utlåtandet fogade reservationerna. Situationen innehåller nämligen åtskilligt av oklarhet.

Jag tror icke, att man kan säga beträffande själva motionen, att det råder någon som helst oklarhet om innebörden av och meningen med densamma. Där begäres utredning om fastställande genom vissa representativa myndigheter av minimilöner, detta och ingenting annat.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.*
(Forts.)

Det har här förut från herr Lithanders sida gjorts försök att visa upp, att motionärernas framställning icke är så synnerligen konsekvent, och jag vill i förbigående, eftersom jag är inne på saken, be att en liten smula få belysa, hur herr Lithander i det avseendet argumenterat. Han sökte visa en betänklig inkonsekvens i motionärernas framställning och tog som exempel på denna bristande logik ett par rader på sidan 12, där det efter hans citat först talades om de »uppsykande påståendena, att de legala minimilönerna skulle förlama fackföreningsrörelsen samt tvinga arbetsgivarna att utkräva lagstadgade minimiprestationer av arbetarne och att massvis avskeda dessa i kristider». Han anförde vidare från ett stycke längre ned på samma sida, att det var »en privatekonomisk och nationalekonomisk nödvändighet», att arbetsgivaren utkrävde en minimiprestation såsom vederlag för en minimilön. Och där fanns efter hans uppfattning, som sagt, en påtaglig inkonsekvens i motionärernas framställning. Men för att belysa hur hans argumentation var lagd, vill jag erinra kammaren om, att det också finnes en fortsättning efter de nyss citerade orden. Det heter: »en privatekonomisk och nationalekonomisk nödvändighet, som städse förefinnes och således alldeles icke tillkommer genom minimilönlagstiftning». Vad som står i motionen är helt enkelt det, att kravet på minimiprestation icke är något nytt, som kommer till genom minimilönlagstiftning, utan att det under alla omständigheter föreligger, och att man följaktligen icke kan betrakta som något verkligt skäl gentemot en sådan minimilönlagstiftning det, som framkastas för att öva intryck på fackföreningarna, att det här skulle vara fråga om att utkräva på alldeles särskilt sätt en minimiprestation.

Detta i förbigående. Jag tror att man måste säga, att det yrkande, som föreligger från motionärerna är fullt klart till sin innebörd. Där begäres utredning angående minimilöner och ingenting annat. Det är till detta yrkande som utskottsmajoriteten, må vara med knappt flertal, anslutit sig. Den linje, som företrädes av herr Lithander, det rena avslagsyrkandet, är också — man må för övrigt ha vilken uppfattning som helst om själva saken — en linje, om vars innebörd ingen tvekan kan råda. Den ger klart besked.

Men jag måste säga, att man icke kan fälla samma omdöme om den tredje linjen, som här föreligger, nämligen i den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen och det yrkande, som är framställt genom dessa reservanter. Jag måste säga, att den liberala reservationen bidrager att i hög grad skapa till den förvirring, som vidlåder situationen för närvarande. Vad är innebörden i det yrkande, som från liberalt håll gjorts i den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen? Jo, där påyrkas icke blott en utredning om minimilönerna, vilket krav framförts av

motionärerna, utan dessutom påyrkas, att det skulle ske en utredning angående reglering av »eventuellt lönefrågor» i allmänhet. Här står i yrkandet talat om, att det skulle meddelas »bestämmelser i syfte att, till förekommande av uppenbara missförhållanden, göra reglerandet av minimilöner, eventuellt lönefrågor för lönearbetare eller biträden inom sådant arbetsområde, i större eller mindre utsträckning beroende av beslut eller annan åtgärd från särskilda, för ändamålet inrättade organ».

Den avgörande skillnaden mellan detta yrkande och det, som framställts från utskottsmajoritetens sida, är, att herrar reservanter syssla med en helt annan sak än den motionen berör: det är fråga om en mycket betydande utvidgning utöver motionens ram, och det blir det, även om man skjuter in det lilla förmildrande ordet »eventuellt» framför »lönefrågor». Vad skulle kammaren säga, om en motion, däri det begäres en utredning om minimilöner, besvaras med yrkande om utredning angående minimilöner och eventuellt maximilöner? Skulle man icke då omedelbart få klart för sig, att det här är fråga om att formulera ett yrkande, som går långt utanför motionens ram?

Man måste ju, då man finner att det föreligger en sådan utvidgning, fråga sig vad det är som åsyftas med denna betydande utvidgning. Om man går till motiveringen för den liberala reservationen finner man, att det på sidan 44 i betänkandet talas om att man utomlands gripit sig an med förevarande problem på skilda vägar, det talas om lönenämnder, om lagstiftning av skiljedomstypen, och det säges, att det är vanskligt att avgöra, vilkendera av dessa vägar man bör gå, men att det uppenbarligen icke bör »ifrågakomma att då man skrider till en utredning i ämnet, på förhand avskära det ena eller andra alternativet och därmed beröva sig möjligheterna till ett allsidigt skärskådande av det föreliggande problemet». Samma tema varierades även av herr Bäckström nyss. Han sade, att det var fråga om olika linjer för att lösa ett och samma problem. Jag ber att få fråga: vad är det förevarande problemet? Jo, det är problemet om minimilönerna och ingenting annat. Det föreligger icke något annat till kammarens prövning än det, som har framställts i motionen och den behandlar minimilönerna. En lösning av »förevarande problem på skilda vägar» kan icke innebära annat än olika metoder för att lösa *detta* problem, om minimilönerna. I motionen och likaså i utskottets betänkande ha refererats sådana skilda vägar. Det talas där om, att man i utlandet begagnat dels lönenämnder, som ha skyldighet att bestämma minimilönerna, dels skiljedomstolar, som ha rätt att bland andra uppgifter upptaga även minimilönernas bestämmande. Det är uppenbart det senare, som de liberala reservanterna närmast fäst sig vid. Men vad innebär det? Jo helt enkelt att skiljedomstolar, som upprättats för annat syfte, skola begagnas även för detta ändamål.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönearbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

Om det vore så, att vi här i landet hade skiljedomsinstitutet redan infört, är det uppenbart, att sakerna skulle ligga helt anorlunda till. Då kunde man resonera så här, att då det gällde att reglera minimilönerna, hade man att välja mellan att antingen tillskapa ett nytt institut, lönenämnder, eller begagna de skiljedomstolar som redan finnas och som skulle användas för detta nya ändamål. Då vore det fullt begripligt att tala om alternativa vägar att lösa minimilöneproblemet. Men så ligger icke saken. Om man vill gå den linje, som företrädes av den liberala reservationen, så måste det vara fråga om att upprätta sådana skiljedomsinstitut och följaktligen också taga med andra uppgifter, som nu ej föreligga alls till kammarens prövning. Det är nödvändigt, att man här gör sig fullt reda för skillnaden mellan att å ena sidan välja mellan olika slags *institut* för att reglera minimilönerna och å andra sidan att det kan vara olika *lönefrågor*, som bli reglerade av det ena eller andra institutet. Vad den första frågan beträffar, huru det institut skall vara organiserat, som skall reglera minimilönerna, har utskottet lämnat den frågan öppen. Det har icke sagt, att man skall efterbilda de lönenämnder, som finnas på andra håll, utan uttryckligen uttalat sig i den riktningen, att det skall bli föremål för särskilt övervägande, huruvida man skall organisera dessa institut på samma sätt som i utlandet eller efter någon annan metod. Men däremot har utskottet bestämt avvisat den tanken, att man nu skulle taga upp frågan om att reglera andra löner än minimilönerna med anledning av denna motion, som icke behandlar något annat än själva minimilöneproblemet. Vad är meningen med vad som här i liberalernas reservation står: »eventuellt lönefrågor»? Det är ju närmast anledning att gissa på sådant som obligatorisk skiljedom i intressetvister, och det föreföll också av den ärade reservantens anförande, som om det skulle vara något åt det hållet, som han menar. Jag hade tillfälle att åhöra debatten i Första kammaren i denna sak. Där pekade herr Rosén på det norska förslaget om obligatorisk skiljedom i intressetvister, och det är sålunda åtminstone synnerligen lättförklarligt, om man gissar på att detta är den underliggande innebörden i den liberala reservationens yrkande.

Det är, förefaller det mig, önskvärt och nödvändigt, att kammaren har fullständig klarhet i denna punkt; det är nödvändigt så mycket mera, som uti reservanternas yrkande det står talat om att dessa lönefrågors reglerande skall göras beroende i större eller mindre utsträckning av beslut eller annan åtgärd från särskilt för ändamålet inrättade organ. Beträffande alltså de medel, som skola användas för att reglera lönefrågorna, begagnas här detta synnerligen vaga uttryck »beslut eller annan åtgärd», ett uttryck, som uppenbarligen *kan* betyda absolut strejkröbud, kan betyda nästan vad som helst, som överhuvud

kan användas för att reglera minimilöner eller lönefrågor i allmänhet. Jag måste säga mig, att någon mening bör det ju ligga i att den liberala reservationen icke har kunnat begränsa sig till vad motionen avhandlar, och jag måste fråga: är det den meningen, att man anser, att införandet av något sådant som obligatorisk skiljedom i intressetvister, sålunda ett reglerande genom samhällliga åtgöranden av lönefrågor och lönetvister i allmänhet, är det meningen, att detta skall vara ett *villkor* för att man biträder yrkandet om en utredning rörande minimilöner? Det är ju klart, att en sådan uppfattning kan göra sig gällande, men i så fall bör den ju sägas ut, så att man vet, hur saken ligger, och mig förefaller det, att om man har den uppfattningen, att frågan om minimilöner måste kombineras med frågan, huru man på samhälllig väg skall reglera andra lönefrågor, om man har den uppfattningen, så är det konsekventare att avvisa nu föreliggande fråga, tills de andra frågorna verkligen föreligga, ty nu föreligga de ej alls. Och jag måste säga, att om man på liberalt håll vill forcera fram dessa spörsmål om de andra lönefrågornas samhällliga reglering, ja, då har man en mycket enkel och korrekt utväg att anlita: man har att väcka motion i detta ärende. Men det förefaller mig formellt oegentligt, att man nu begagnar sig av minimilönefrågan på sådant sätt, att man i densamma inmänger och med densamma hopkopplar frågor, med vilka den icke har direkt beröring, frågor av den natur, att man genom ett sådant yrkande komme ut på ett synnerligen omtvistat område.

Jag måste också säga, att det är i sak betänkligt, att man på det här sättet skall få in, om jag så må säga, på en bakväg ett uttalande i en så omfattande fråga, som den det här rör sig om, en fråga, som ej föreligger till Riksdagens prövning, och göra det i så vaga ordalag, att det kan betyda nästan vad som helst.

Jag har ansett mig böra framhålla detta, för att det skall bli möjligt att här få klarhet om, vad den verkliga innebörden är i det yrkande, som framställts i herr Bäckströms m. fl. reservation. Att man har lagt frågan på det sättet, har medfört en betänklig förvirring över hela minimilöneproblemet. Ty därmed har man också kommit ifrån att behandla minimilönerna som *ett* och andra löner som ett annat. Det genomgår dock hela den moderna socialpolitiken, att man bör göra en fundamental skillnad mellan minimibetingelsernas fastställande och bestämmande av de faktiska arbetsförhållandena, alltså mellan att bestämma minimilönerna och att bestämma de faktiska lönerna. Den moderna socialpolitikens vanliga fordran är ju icke den: samhället fordrar, att det skall vara så eller så, varken mer eller mindre, utan det vanliga kravet är, att det skall vara *minst* så bra, men om det sedan kan bli förbättringar därutöver, så är det naturligtvis högst önskvärt. Och varför har socialpolitiken formulerat

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

sitt krav på det sättet? Jo, av det skälet, att ett sjunkande under en viss lägsta standard, vare sig fråga är om löner eller arbetstid eller andra arbetsförhållanden, medför, att elementära samhällsintressen taga skada. Det är ingen, som kan bestrida, att det kräves ett visst minimum för existensen, och att samhällets välfärd i grund och botten icke är något annat än samhällsmedlemmarnes. Det kan väl icke bestridas, att det behövs ett annat och högre existensminimum för att kunna existera och samtidigt bibehålla arbetsduglighet och eventuellt kunna stegra densamma, och att samhällets välfärd, om det vill vara ett framåtskridande samhälle, måste vara på det närmaste förknippad med upprätthållandet av ett sådant existensminimum. Det är här minimilönernas socialpolitiska berättigande ligger. Och det är ju, framför allt för ett samhälle, som vill gå framåt, av utomordentlig vikt, att man tillser, att löneförhållandena ordnas på ett sådant sätt, att arbetsdugligheten bevaras och stegas. Att på detta område fri konkurrens icke duger, är ju tillräckligt vitsordat av erfarenheten och av den socialpolitiska vetenskapen.

Då man nu avvisar biträdandet av yrkandet om en utredning rörande minimilönerna, så är det ju heller knappast därför, att man anser saken kunna ordnas av sig själv, utan i allmänhet hänvisar man till att denna angelägenhet bör överlämnas åt arbetarnes egna organisationer: de äro närmast till att reda ut denna sak. Ja, det är ju sant, att redan nu ha ju arbetarnes fackliga organisationer att sysselsätta sig i hög grad med just denna angelägenhet, att upprätthålla och bevara vissa minimibetingelser på lönerns område. Det problem, som nu föreligger för oss här, är ju icke frågan: bör det få finnas minimilöner eller icke i samhället? — utan det är frågan: böra sådana minimilöner införas genom lagstiftningens försorg eller skall man överlämna saken åt de fackliga organisationerna? Beträffande den saken vill jag för mitt vidkommande stryka under, vad som framhållits redan i motionen, att då de fackliga organisationerna här arbeta på att upprätthålla en viss minimistandard i fråga om löner, så utföra de en verklig samhällsuppgift, och det borde vara samhället angeläget att stödja dem i deras uppfyllande av denna samhällsuppgift utan att på något sätt lägga hinder i vägen för deras fyllande av andra uppgifter. Men det finnes ju därutöver alldeles särskilda skäl för ett samhällets ingripande, dels det skälet, att det ur samhällets synpunkt måste vara fördelaktigt, om man kan undvika de arbetsstrider, som utkämpas om minimilönerna, och dels å andra sidan det, att på många områden är det så, att fackliga organisationer icke finnas och av flera anledningar sannolikt icke heller komma till stånd, så att man följaktligen icke har denna utväg att lita sig till för att ernå sådana minimibetingelser, som kunna garantera ett något så när anständigt uppehälle.

Kravet på minimilöner innebär ju i realiteten, att man skall med laga tvång tillförsäkra vissa medborgaregrupper att erhålla vissa minima av inkomster. Det kan ju frågas: har man rättighet från samhällets sida att gå fram efter sådana linjer? Ja, jag måste säga, att rättigheten härvidlag är då ofantligt mycket större än på många andra punkter, där samhället har ingripit för att reglera frikonkurrensen och för att inverka bestämmande på priser och inkomster. Jag ber att få erinra om den fråga, som behandlades här i dag på förmiddagen, frågan om tullsystemet. Vad äro tullarna annat än ett försök från samhällets sida att reglera priserna och ytterst att garantera åt vissa medborgaregrupper vissa minimiinkomster, låt vara att det aldrig är fråga om att fastställa vissa fixerade belopp? Meningen är ju den, att man skall genom tullagstiftningen garantera åt producenterna ett visst inkomstminimum. Här föreligger samma sak på ett annat område. Men jag må säga, att det är en oerhörd skillnad emellan att genom minimilönelagstiftning garantera åt de arbetande klasserna ett visst skäligt existensminimum och genom tullagstiftning försöka att bestämma sådana inkomstminima. I det senare fallet är det ju fråga om rätten att skattlägga andra medborgare. I det förra fallet, då det gäller minimilöner för arbetarne, är det fråga om att tillförsäkra dem en något större andel i det gemensamma arbetets frukter.

Nu säger man ju, att näringslivets intressen beröras av ett sådant förslag på sådant sätt, att man måste avvisa det. Och det är ju också ur den synpunkten, som herr Lithander här förut har yrkat avslag. Jag har, då denna fråga diskuterats, flera gånger gjort den iakttagelsen, att det är två olika argument, som bruka komma fram i denna del av diskussionen. Ur näringslivets intresse avvisar man en minimilönelagstiftning av följande tvenne skäl. För det första gör man det därför, att minimilöner skulle vara obehövlige. Man säger: »minimilöner *betalas* redan av näringarna». Och det andra skälet, som man brukar träffa på någon senare del av diskussionen, är, att kravet är orimligt, ty minimilöner *kunna icke betalas*. Jag kan icke värja mig för det intrycket, att bägge dessa argument gingo igen i herr Lithanders anförande, fastän icke så pregnant, som man många andra gånger kan få höra dem. Han framhöll t. ex., att minimilöner icke kunna vara lämpliga, därför att vi hava industrier, som behöva ha tid på sig för att växa sig starka. Där hava vi sålunda det skälet, att dessa industrier icke kunna bära minimilöner. Han sade sedan i sitt anförande, att för skötsamma arbetare vore det ingen fara alls, alla minimilöner vore obehövlige, om det endast gällde skötsamma arbetare. Ja, det är ju uppenbart, att två sådana argument icke kunna bestå vid sidan av varandra. Det ena slår det andra ihjäl. Och jag får verkligen anhålla, att man utväljer ett av de två, därför att

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

bägge icke kunna existera tillsammans. Det, som är orimligt, kan icke samtidigt vara faktiskt.

Ja, är det nu så, att förhållandena på detta område kräva, att det göres något? Det har av herr Bäckström förut vitsordats, att på hemarbetets område ligger saken fullt klar. Han medgav, att man borde kunna gå även utom den ramen, och jag ber att få stryka under, att det vore orimligt att från början begränsa denna utredning till att gälla endast hemindustrien. Den bör från början hållas öppen att omfatta alla grupper av lönearbetare, fastän det ligger i sakens natur, att det vid tillämpningen kan bli fråga om att efter hand välja ut olika grupper för att göra dem till föremål för denna lagstiftning från samhället. Jag tror, att man icke behöver gå långt för att få bekräftelse på, att det finnes ett behov av minimilönelagstiftning. Jag tror icke, att det behöves mer, än att man kastar en blick på inkomstfördelningen i vårt land och ser, huru stora massor det är, som ligga på de lägre inkomstnivåerna, för att få tillräckligt vitsord om behovet av minimilönelagstiftning.

Huvudargumentet i herr Lithanders anförande var väl, att näringarna omöjligen kunna tåla vid en sådan lagstiftning, som här är ifrågasatt. Bärkraften vore icke sådan. Ja, det skall jag naturligtvis medgiva, att för sådana företag, som ha vant sig vid att bygga sin existens på otillräckliga arbetslöner, för sådana företag kan en minimilönelagstiftning medföra, att de icke kunna fortsätta att existera på grundvalen av sin hittillsvarande organisation och teknik. Men det gäller då också endast sådana företag och näringsgrenar, som hava inrättat sig på att leva på otillräckliga arbetslöner. Jag kan väl ändå icke tro, att det är herr Lithanders och hans meningsfränders mening, att, om man tager näringslivet i dess helhet, det skulle visa sig vara omöjligt för detsamma att åstadkomma sådana minimilöner, som kunna göra det möjligt för en lönearbetare att existera. Såsom socialdemokrat vill jag naturligtvis icke sätta något synnerligen högt betyg för det nuvarande samhället, men jag vill å andra sidan icke heller giva det ett så komplett underbetyg som att säga, att näringslivet icke förmår att bära en minimilönelagstiftning, att näringslivet icke kan betala de lönearbetande massorna på sådant sätt, att de kunna upprätthålla en anständig levnadsstandard. Jag tror verkligen icke, att det är så dåligt beställt med de nuvarande samhällsförhållandena, huru bristfälliga de än äro i många stycken.

Jag ber att få återkomma till det samhällsintresse, som jag för min del måste anse föreligga i denna fråga. Jag tror icke, att det finnes något annat fundamentalt ekonomiskt samhällsintresse, än att samhället skall draga försorg om, att människorna skola näras så bra som möjligt. Jag tror icke, att man kan tillgodose det kravet fullt i den utsträckning, som önskvärt

är inom det kapitalistiska samhällets ram. Men jag tror, att man även inom ett så beskaffat samhälle dock bör kunna räkna på någon plats för detta fundamentala samhällsintresse. Och jag tror, att om samhället skall kunna gå framåt, och det är ju ett intresse även för ett kapitalistiskt samhälle, så kan det endast ske därigenom, att man drager försorg om, att arbetsdugligheten upprätthålles och stegras. Och i så fall lär man också få lov att se till, att man upprätthåller sådana löneförhållanden, som göra det möjligt för lönearbetarne att existera på sådana villkor, att deras arbetskraft kan upprätthållas och utvecklas.

Herr Lithander uppehöll sig i sitt anförande vid ett uttryck, som finnes i utskottets utlåtande, där det talas om fattigvården som ett minimum, vilket samhället redan har erkänt. Och han tyckte, att det var mycket besynnerligt, att man sammanställt fattigvårdsminimum och den minimilönepolitik, som det här är fråga om. Det är väl icke meningen, sade herr Lithander, att hela landet skall göras till ett fattighus. Nej, herr Lithander, det är åtminstone icke vår mening, att det skall gå den vägen. Jag ber att få fästa både herr Lithanders och kammarens uppmärksamhet på, att det uttalande, som herr Lithander där hade fäst sig vid, det hade följande lydelse: »Redan nu erkänner samhället formellt genom fattigvården, att ett visst minimum av existensbetingelser måste tillerkännas samhällets samtliga medlemmar. I större omfattning och i värdigare former avses ju att tillgodose kravet på ett existensminimum för dem, vilkas krafter äro förbrukade, genom förslaget om den allmänna ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen. För samhällets välfärd vore det emellertid av än större värde att upprätthålla en sådan minimistandard för lönearbetare, att deras nedsjunkande till fattighjälpens nivå därigenom bleve förebyggt och arbetsförmågan längre hölles uppe ovan invaliditetens gräns.»

Vad här står är sålunda visst icke, att man på något sätt skall jämställa minimilönepolitiken och fattigvårdsminimum. Det står i stället, att samhället redan har erkänt genom fattigvården, att det bör finnas ett visst lägsta minimum. Man kommer att erkänna det än ytterligare genom ålderdomspensioneringen, att det bör finnas ett minimum för dem, som äro invalider. Då säger utskottet därtill, att det är av än större vikt, att man då också erkänner, att man bör upprätthålla ett minimum, som håller folk ovan fattighjälpens nivå, och som upprätthåller deras arbetskraft så länge som möjligt, så att icke invaliditet inträffar för snart. Och jag tror, att man i detta har en av de viktigaste sidorna, socialpolitiskt sett, i denna minimilönelagstiftning. Här kommer ju nu om någon liten tid att ligga på kamrarnas bord förslag om ålderdomsförsäkring. Det har mot detsamma anmärkts bland annat, att det saknas åtgärder, avsedda att förebygga invaliditet. Och det kan nog så vara. Jag ber då att få framhålla,

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönearbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
 minimilöne?
 för vissa
 lönarbetare
 m. fl.
 (Forts.)

att man just i denna minimilönelagstiftning har ett av de allra kraftigaste medlen att förebygga invaliditet. Och jag tror därför, att det är ett påtagligt och reellt samhällsintresse, som ligger under detta krav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Sandler förenade sig herrar *Klco*, *Nilsson* i Kristianstad och *Leksell*.

Herr Cederborg: Herr talman! I likhet med den siste ärade talaren är jag av den uppfattningen, att den fråga, som här föreligger, är förtjänt av synnerlig uppmärksamhet, och att det är en fråga av den art, där verkligen något måste också i vårt land åtgöras. Jag kan nämligen för min del icke dela den uppfattning, åt vilken den förste talaren här i afton, herr Lithander, gav uttryck, då han tycktes göra gällande det, att även om det funnes exempel på, att man i utlandet hade slagit in på den väg, som här i motionen har ifrågasatts, så vore det dock något, som icke behöfve vidkomma oss, utan vi kunde ha anledning hoppas — och herr Lithander tycktes till och med vara övertygad därom — att vårt näringsliv och vår arbetarebefolkning kunde må lika bra, både hygieniskt och ekonomiskt, även sådana åtgärder förutan. Jag tror icke, att det är möjligt att i längden ställa sig på den ståndpunkten. Såsom det har visats här i den utredning, som motionärerna hava förebragt, är det ju för det första så, att man i vissa länder i utlandet redan har infört en lagstiftning, varigenom det allmänna har gripit in reglerande i fråga om minimilönerna. Och det är fallet i de av herr Lithander så ofta i hans anförande citerade Australien, Nya Zeeland och Kanada, men därjämte även i England. Men utom detta är att märka, att det för närvarande föreligger lagförslag i åtskilliga andra länder, vilka då icke alls kunna anses såsom egentligen bekajade av någon större äventyrslusta på det socialpolitiska området. Så är förhållandet i både Tyskland, Belgien, Österrike, och jag tror även i Frankrike. Och i åtminstone ett par av dessa länder har det förslag, som föreligger till prövning, utarbetats och framlagts av vederbörande regeringar. Där har man således redan funnit sig böra från det allmännas sida föranstalta om sådan utredning, som här begäres.

Nu skall man ju kunna invända, att kanske förhållandena i vårt land redan på förhand äro kända som så gynnsamma, att det skulle vara alldeles överflödigt för oss att slå in på den väg, som dessa andra länder anvisat. Jag tror, att vad här av herrar Bäckström och Sandler är yttrat, torde vara tillräckligt för att uppvisa, att så icke är fallet. Den sammanställning, som i motionen är lämnad av resultaten av vissa utredningar, ävägabragta

genom svenska offentliga myndigheter, torde visa, att även om tillståndet i detta avseende hos oss i det stora hela må kunna anses vara något bättre än på sina håll i utlandet och icke förete så upprörande och så grava missförhållanden, som vi få höra talas om från åtskilliga utrikes industricentra, så finns det dock områden även här, där det med mycket fog kan åtminstone sättas i fråga, huruvida det icke kan tänkas föreligga ett behov av ett ingripande från det allmännas sida för att skydda arbetarebefolkningen mot att pressas ned till obilligt låga avlöningsförhållanden, vilka innebära en fara för denna arbetarebefolkningens sunda utveckling och lyckliga framtid. Således, jag kan för min del icke instämma i den meningen, att man här kan utan vidare slå sig till ro, utan jag är i likhet med herr Bäckström fullt ense med motionärerna och utskottsmajoriteten om att här något bör åtgöras.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

I fråga sedan om hur en blivande utredning skall läggas, har herr Sandler med mycken styrka uppträtt mot den uppfattning, som gjorts gällande av herr Bäckström och hans medreservanter, och tyckes mena, att den på ett beklagligt sätt fört in något oroande eller förvirrande element i debatten, till skada för själva saken. Ja, herr Sandler gick så långt, att han påstod, att man härigenom vid en blivande lagstiftning rent av löpte fara att få hela uppfattningen av begreppet minimilöner på något sätt förvirrat eller borteskamoterat. Detta lär väl dock åtminstone icke vara fallet på de håll, där man en gång vant sig vid vad begreppet minimilöner innebär. Så därvidlag tror jag icke, att det föreligger någon fara. Men jag tror för övrigt icke heller, att det alls behöver bli någon sådan där förvirrande eller olycklig inverkan av den linje, som herr Bäckström och hans medreservanter slagit in på. Snarare tvärtom.

Vad är det för ett problem, som vi här syssla med? Jo, minimilöneproblemet. Det är fråga om huruvida även hos oss staten skall finna sig böra lämna sin medverkan till, som det heter i motionen, ett legalt fastställande eller upprätthållande av minimilöner. Nå, när man har att för sig utreda den frågan, då uppstår naturligtvis i samband därmed ett annat spörsmål, nämligen i vilka former, på vilket sätt detta i så fall bör ske. Och då gör man såsom man gör i alla dylika fall och motionärerna även gjort, man går till utlandet för att se efter, om man där har några tidigare erfarenheter att bygga på. Nu ha motionärerna förebragt en mycket omsorgsfull utredning i det fallet, och den utredningen visar, såsom redan herr Bäckström betonat, att man i utlandet på två olika sätt har gripit in reglerande i fråga om dessa minimilöner. Det ena sättet är det, som tillämpats nu senast i England och även på vissa håll i Australien samt på en del andra håll och som består däri, att man inrättar lönenämnder eller för vissa industrigrenar medger inrättande av

Ang.
 minimilöner
 för vissa
 lönarbetare
 m. fl.
 (Forts.)

lönenämnder med uteslutande uppgift att obligatoriskt bestämma minimilöner inom vederbörande industri eller ett visst område av densamma. Den andra vägen, vilken man beträtt i vissa australiska stater och för övrigt även i Kanada och som av motionärerna betecknats såsom systemet av skiljedomstypen, består däri, att jämte det att man i arbetsfredens intresse inrättar skiljedomstolar, som ha att reglera förekommande tvister mellan arbetare och arbetsgivare och därvid eventuellt inlåta sig på arbets- och löneförhållandena i deras helhet eller större eller mindre delar därav, så har man åt dessa skiljedomstolar, dessa organ av det ena eller andra slaget, givit även det uppdraget att kunna bestämma minimilöner inom vederbörande fack. Hur man nu, som herr Sandler vill göra gällande, kan säga, att det ena av dessa båda alternativ skulle vara något, som faller utanför hela minimilöneproblemet, det är för mig ganska svårt att förstå. Och det blir desto svårare, då jag läser de ordalag, i vilka motionärernas utredning i det hänseendet omtalas i utskottets betänkande. Det heter där, som herrarna kunna se, på sidorna 31 och 32 i utlåtandet: »Vilken närmare innebörd den av motionärerna ifrågasatta 'lagstadgade minimilönen' skall äga framgår av inledningen till motionens motivering, och torde denna inledning fördenskull böra här återgivas.» Så heter det sedan, citerat från motionen: »Då man för korthetens skull använder uttrycket *lagstadgad minimilön* eller *legalt reglerad minimilön* uti den nu i talrika länder pågående diskussionen om en ny förgrening av den moderna socialpolitiken, avser man därmed i regel *vissa typer av lagstiftningsåtgärder*, som redan förefinnas i Australien, Nya Zeeland, England och Kanada» etc. Därpå kommer i ett följande stycke: »De typer av lagstiftningsåtgärder, till vilka motionärerna här referera, äro av två olika slag: å ena sidan en lagstiftning, som når målet *direkt*, nämligen genom att påbjuda inrättandet av s. k. 'lönenämnder' med makt och skyldighet att bestämma lagligt giltiga minimilöner, och å andra sidan en *indirekt* förfarande lagstiftning, vilken möjliggör, att lagligt bindande minimilönebestämmelser fastställas av 'skiljedomstolar', vilka fungera uteslutande för att slita rätts- och intressetvister mellan arbetare och arbetsgivare samt för att sålunda hindra eller minska strejker och lockouter.» Härefter redogöres för i vilka länder lagstiftningen är av den ena eller andra typen, och sedan kommer såsom övergång till ett nytt område, som icke har med minimilönelagstiftningen att göra: »Nära besläktad med den allmänna minimilönelagstiftningen är vidare» etc. Nu vill jag fråga: när man hör denna redogörelse för hur man enligt motionärernas eget uttryck gripit sig an med ett legalt reglerande av minimilöner på dessa två olika vägar i utlandet, hur är det då möjligt att som herr Sandler säga, att den ena av dessa utvägar, den av motionärerna i deras kläm

uttryckligen angivna, den hör hit, men den andra ha vi icke någonting att göra med, den faller utanför motionens ram? För det första vill jag säga, att det skulle vara ytterligt oklokt, om man, när det gäller att igångsätta en utredning av denna beskaffenhet, skulle på förhand utan nödtvång utesluta det ena av dessa alternativ. Vi skola komma ihåg, att båda dessa alternativa linjer ha börjat prövas i vederbörande länder så pass nyligen, att erfarenheten om deras verkningar både i det ena och det andra fallet är ganska begränsad. Det kan väl då icke vara skäl i att på förhand, utan att man kan bedöma vilkendera av dessa vägar, som visat sig vara den gynnsammaste lösningen av minimilöneproblemet, helt enkelt säga: nej, den blivande utredningen får icke omfatta mer än det ena av dessa alternativ.

Jag sade, att man icke hör utan nödtvång hålla det andra alternativet utanför. Och jag kan för min del icke finna, att något sådant nödtvång här föreligger. Det yrkande, som av motionärerna framställt, går som nämnt därpå ut att få en utredning, huruvida staten bör lämna sin medverkan till ett lagligt fixerande av minimilöner. Det kan då, även om motionärerna i sin kläm ha angivit, att de för sin del anse, att detta legala fastställande bör ske genom representativa myndigheter, löne- eller yrkesnämnder, och i motiveringen på ett ställe sagt ifrån, att de icke vilja vara med om den andra utvägen, likväl icke vara något hinder för att såsom herr Bäckström och hans medreservanter använda mera allmänna ordalag, varigenom man — jag betonar det — vill komma till ett reglerande av minimilönerna, men varigenom man också möjliggör att låta utredningen omfatta båda alternativen och således låta denna få anvisa, vilkendera vägen statsmakterna böra slå in på. Jag vill särskilt betona, att det icke är riktigt, då herr Sandler säger, att man på detta sätt skulle föregripa Riksdagens prövningsrätt eller smugga in hela frågan om skiljedom eller dylikt. Om en sådan utredning rörande båda alternativen kommer till stånd, vad blir resultatet? Ja, det kan bli ingenting alls. Det kan också bli, att regeringen finner sig böra gå den ena eller den andra av de båda vägar, som man i utlandet beträtt, men då har ju senare Riksdagen och alla övriga vederbörande sin fulla och fria prövningsrätt kvar. I likhet med herr Bäckström anser jag, att det icke finnes något skäl att på förhand skärpa till den begärda utredningen på det sätt, som utskottsmajoriteten ifrågasatt, utan jag anser det vara vida lyckligare, om man kan låta båda de alternativa linjerna stå öppna, så att en blivande lagstiftning kan följa den ena eller andra av dem.

Detta är ett av de skäl, varför jag icke skulle kunna vara med om ett bifall till utskottsmajoritetens förslag. Därtill har jag emellertid ännu ett, och det är det, att jag icke kan finna den motivering acceptabel, som av utskottsmajoriteten förebragts,

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

detta kanske mindre på grund av vad som står där än på grund av vad som icke står där. Jag vill emellertid betona, att på sidan 40 i utskottets utlåtande finnes ett uttalande, som är av åtminstone tvivelaktig innebörd och varigenom man synes vilja antyda, att man icke skulle ha lov att i samband med frågan om bestämmande av minimilöner taga under överbärande även frågan om minimiprestationer, utan nödgas uppskjuta denna fråga till framtiden, ett förfarande, som icke överensstämmer med förfarandet i England, om man ser på de hithörande stadganden, visserligen av mera allmän natur, som återfinnas i den av motionärerna återopade Coal Mines Act.

Men då jag icke kan godkänna motiveringen, så är det som sagt mera på grund av vad som *icke* finns där. I den motivering, som av herr Bäckström och hans medreservanter avfattats, har det särskilt betonats, vad som givetvis här måste betonas, nämligen att man på detta område får lov att gå fram med särskild försiktighet, när det gäller vissa industrigrenar, som befinna sig i speciellt ömtålig belägenhet, t. ex. sådana, som ha att kämpa med utländsk konkurrens och även sådana, som äro baserade på export. Vidare är det i motiveringen till reservationen tydligt utsagt, att man bör göra skillnad mellan hemindustri i egentlig mening och hemslöjd. I alla dessa hänseenden innehåller utskottets motivering inga särskilda uttalanden, och man får väl då därutav draga den slutsatsen, att utskottets majoritet anslutit sig till den uppfattning, som gjorts gällande i motionen. Och ett godkännande av denna uppfattning skulle vara farligt, ty med allt erkännande åt de i mångt och mycket riktiga grundsatser och goda tankar, som uttalas i motionärernas motivering, så ber jag dock att få säga, att jag icke tror, att det går an att taga frågan om vår exportindustris ställning fullt så lättvindigt, som man gjort på ett par ställen i motionen.

Ja, herr talman, då jag för min del icke kan finna något som helst hinder möta för att i anledning av motionen framlägga ett förslag av den lydelse, som här skett från herr Bäckström och hans medreservanters sida, och då jag vidare anser, att förslaget, på detta sätt lagt, innebär den största möjligheten för en lycklig lösning av saken, ber jag för min del att få förorda bifall till herr Bäckströms m. fl. reservation.

Häruti instämde herr *Persson* i Tofta.

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Det är, såvitt jag vet, icke ofta, ja, jag tror, att det icke hänt någon gång förut, att jag haft nöjet instämma med herr Sandler ens till någon del av hans anföranden, men denna gång kan jag verkligen göra det beträffande hans kritik av den liberala reservationen, särskilt dess kläm. Den synes mig lika svårförståelig, som den syns honom,

och det är onekligen en tröst för mig, att en sådan intelligent man som herr Sandler icke heller kunnat utläsa, vad som där avsetts. Men för att herrarna icke skola tro, att jag för övrigt instämmer i någon grad med herr Sändlers socialdemokratiska åskådning i dessa frågor, skall jag tillåta mig ingå på en liten kritik, icke egentligen av vad herr Sandler sagt, utan av vad som i huvudsak står i motionen, ty detta återfinna vi i huvudsak i utskottets utlåtande, vilket, som vi hört, herr Sandler biträtt.

I motionärernas allmänna motivering, synnerligast dess första del, uttala de en del nationalekonomiska principer, vari vi igenkänna den lärde nationalekonomen, som till stor del stirrat sig blind på principerna, men frånser det praktiska livets krav. Dessa principer kunna kanske vara nog så beaktansvärda och även vinna stöd på många håll, men om jag icke är alltför dåligt undermåttad, bruka nationalekonomerna ganska ofta sina emellan vara oense i många stycken och ofta skifta meningar, varvid måhända även de följa en viss sorts utveckling, men mycket sällan äro de dock, som sagt, eniga i sina principer. Det hade jag tillfälle att själv höra häromdagen. Då är det klart, att skall man bygga en så viktig fråga som denna, om minimilönelagstiftning, på den ena eller andra principen och uttalanden från den ena eller andra nationalekonomen med bortseende från det praktiska livets krav, så stöter man i tillämpningen av desamma på så stora svårigheter, att man egentligen icke vet, hur man skall komma ut ur desamma. Motionärerna ha ju i denna principiella del även ansett, att det kan uppstå vissa svårigheter för den mindre bärkraftiga industrien, för utövarna av de mindre näringarna i landet, om man skall alltför rigoröst tillämpa dessa minimiarbetslöner. Det anse de dock principiellt sett icke böra utgöra något hinder för minimilönelagstiftningen, och de säga på sidan 3 i motionen helt uppriktigt, hur litet de taga hänsyn till de öden, som de mindre arbetsgivarna under sådana förhållanden gå till mötes genom att fälla det yttrandet: »Enskilda företags tillintetgörande får icke förväxlas med näringens tillintetgörande». Vad innebär egentligen detta? Jo, att de tänka sig möjligheten av, att en del mindre företag ovillkorligen på grund av lagstadgade minimilönernas införande måste gå under förr eller senare, men de ha såsom ett försvar för detta velat säga, att detta kan ej hjälpas, ty det skulle gagna det allmänna, det hela. För min del synes det mig egendomligt, att man just ifrån socialdemokratiskt håll skulle vilja förorda åtgärder, som skulle innebära ett sådant förstörande av de små intressena, av de små industrierna, och med blida ögon se dessas undergång till förmån för storindustrien, för de stora kapitalistsammanslutningar, som annars bruka vara föremål för deras skarpa klander. Jag har, när jag läst detta, ovillkorligen frågat mig: hur kan man vara så hänsynslös, eller vad ligger

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

bakom detta? Jag har undrat, om icke möjligen socialdemokraterna däri se ett steg på vägen för den statssocialism, som de önska, om de anse, att härigenom banas väg för storindustriens läggande under staten. Det är ju givet, att om de, när man en gång kommer till den kritiska tidpunkten, hoppas på att ha göra med blott ett, två eller tre större företag, så är det väsentligt lättare att övergå till den socialdemokratiska staten, än det vore, om man hade flera hundratals företag i små industrigrenar. Detta blir fallet icke bara i fråga om de praktiska svårigheterna och besvärligheterna vid en sådan övergång, utan detta gäller också i ännu högre grad den allmänna opinionen, som skulle resa sig så ofantligt mycket kraftigare från dessa hundratals små industriidkare, än om man nu bara hade att taga hänsyn till en eller annan storkapitalist och trust. Ty dessa kunna ju enligt socialisternas förmenande icke vara något ont i att ekonomiskt strypa. Jag undrar, om man icke genom dessa uttalanden råkat väl öppet blotta, vad man egentligen avser med denna sak.

Vidare ha motionärerna längre fram i motionen försökt att på förhand bemöta en del befarade invändningar mot deras tankegång, men när de komma till själva kardinalpunkten av dessa invändningar, som de vänta sig, nämligen arbetsgivarnas berättigade »fordran på samma legala rätt till minimiprestationer av arbetarna för deras minimilöner», så erkänna de visserligen, att detta krav är teoretiskt riktigt, men de ställa sig ganska frågande och tveksamma för möjligheten av »huruvida dylika arbetsprestationer låta mäta sig och kunna kontrolleras, lika opartiskt och exakt som arbetslönernas storlek». Ja, mina herrar, det är just där den praktiska svårigheten ligger att giva rättvisa och riktigt avväga den rätta minimilönen och att erhålla garantier för att kunna få den däremot svarande rättvisa arbetsprestationen. Men detta, som förefaller mig vara den kanske svårlostaste delen av detta problem — om man tänker sig det omsatt i praktiken, så att det icke stannar vid blott dessa principuttalanden — denna den svårlostaste delen av frågan ha motionärerna i sin motion helt lätt gått förbi med att säga, att det är en fråga, som rör minimilönernas belopp och icke alls har med den principiella delen av frågan att göra. Jag hade väntat att längre fram i motionen få ett svar på den frågan, men jag har ej heller där fått något sådant. Mig synes det dock vara nödvändigt, att principerna böra vara sådana, att de rättvist kunna omsättas i det verkliga livet och icke bara utgöra vackra tankar, som äro trevliga att framställa, men som äro ohållbara för det praktiska livet. Då ha de föga värde.

Längre fram i motionen, på sidan 18, komma motionärerna till den viktiga frågan om de lagstadgade minimilönernas inverkan på näringarnas produktionskostnader. Ja, det är ju så att säga

A och O i allt detta. Då möter man återigen den förut av mig omnämnda öppna bekännelsen, att om dessa — de svagare bland Sveriges industrier — icke kunna bära minimilönerna, så tänker man sig: Ja! de säga därom helt simpelt, »att en sådan industri bör med varsam men fast hand av samhället utrotas, om den icke kan på något av de angivna sätten höja sin parasitiska produktionsmetod». Även där tänker man sig således, att om icke industrien kan anpassa sig och bära sig, må den gå under, och det har ju också klart uttalats under tulldebatten av herr Månsson, som öppet förklarade, att dessa industrier, som icke kunde bära sig utan tullskydd, voro värda att gå under. Det är här samma tankegång som i motionen.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

De skäl, som från arbetsgivarehåll framförts mot de lagstadgade minimilönernas införande i allmänhet, ha bland andra varit, såsom även den föregående talaren antytt, hänsynen till den utländska konkurrensen. Motionärerna ha icke lämnat något bevis mot vad som sagts, om de svårigheter som föreligga i det hänseendet, utan de säga bara helt kort, att »dessa skäl kunna vi icke godtaga», *varför*, det få vi icke veta. De ha tydligen en aning om, att det här är en svag punkt, och därför hoppa de förbi den utan att giva något bevis för sitt påstående. Den i många avseenden förtjänstfulla statistiska utredningen i denna motion tycker jag giver svar på den frågan litet utförligare, och visar också på vart det leder, om man icke tager hänsyn till den utländska konkurrensen.

Såsom exempel på nyttan av de lagstadgade minimilönernas införande i andra länder har man anfört Australien, Nya Zeeland och i några fall också England. Vad nu Australien beträffar, kan jag säga, att nästan en tredjedel av motionen går ut på att giva en framställning av förhållandena där. Och det skulle, ehuru intressant, bliva alltför långt att här bemöta den, men jag kan dock icke underlåta att påpeka, att man tydligt och klart utläst av denna motion, att varken lönenämnderna eller skiljedomstolarna förmått undanröja arbetskonflikter och höja landets industri. Tvärtom har det visat sig, att arbetarna genom strejk, när de icke fått lönenämndens beslut om avlöning efter sitt huvud, vägrat helt simpelt efterkomma detsamma och handlat, som de önskat, så att någon garanti för arbetsfred har detta system med lönenämnder och dylikt icke medfört annat än till en början. Beträffande landets industri har ju en talare förut i dag anfört, huru utförseln ökats med 89 procent, under det införseln under 15 år ökats med 134 procent. Dessutom torde böra anföras, att det icke finns något land, vars skuldförbindelser till utlandet per invånare räknat äro så stora som just Nya Zeelands. Man hade 1906 en skuld till utlandet av 1,600 miljoner kronor, och när invånareantalet är en miljon, blir det en skuld av 1,600 kronor per individ. Motsvarande siffror hos oss

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

med en statsskuld av något över 600 miljoner kronor giva till resultat, att det blir en skuld av något över 100 kronor per individ. Dessutom kunna ju finnas andra skulder, som icke inbegripas i dessa siffror, nämligen handelsskulder och sådana. Jag tror icke vi kunna säga, att vi i Sverige ha det så dåligt ställt som denna koloni, där statsskulden per individ är 15 gånger större än hos oss.

Beträffande de länder, som det skulle ligga närmare till hands att jämföra oss med än våra antipoder, i första hand exempelvis England, så har där icke införts lagstadgad minimilön annat än för vissa grupper av yrken. Dessa äro: skrädderiverksamhet för färdiggjorda och för beställda kläder, tillverkning av askar eller delar av sådana, delvis eller helt och hållet gjorda av papper, papp, spån eller liknande material, tillverkning med maskin av spetsar, bindning av nät samt lappning och stoppning av spetsgardiner och tillverkning av hamrade eller nitade kättingar. Det är med ett ord sådana saker, som produceras i hemindustrien, och därtill komma de nyligen antagna bestämmelserna om lagstadgad minimilön vid kolgruvorna. Dessa sistnämnda ha ju redan väckt missnöje bland arbetarklassen, som funnit, att de i tillämpningen icke varit så förmånliga, som man tänkt sig.

Vad beträffar de andra länderna, Österrike, Frankrike och Belgien, har man ju förut antytt, att de ha förslag inne om lagstadgade minimilöner i viss utsträckning samt redan äga bestämmelser för reglering av hemindustrien. I Sverige ha vi ju just för hemindustrien igångsatt en utredning, och sålunda kan man ju säga, att på grund av den officiella utredning, som vi här i vårt land igångsatt, det icke behövas ytterligare påpekanden för Kungl. Maj:t, utan vi skulle kunna lugnt avvakta dess fortgång och slutförande och efteråt se till, om den utredningen gäve vid handen, att beträffande dessa hemindustrier det behöfve införas bestämmelser om minimilön eller andra regleringar av arbetet. Det blir en senare fråga att göra det då, men att nu, när man har en pågående utredning att peka på, att just den behöver anknytas till en annan längre gående utredning, det tycker jag är att sammanblanda dessa två saker alltför mycket. Det kan försvåra den pågående utredningen eller åtminstone fördröja den, och det kan icke vara annat än till skada för hemindustriens arbetare och arbeterskor att vidtaga åtgärder, som uppskjuta densamma.

Nu har utskottet gjort en längre utredning om löneförhållandena i Sverige, men byggt densamma på 1907 års statistik. Jag vet nu icke vad för en källa utskottet haft, men en hel del löneförbättringar har ju trätt i kraft efter 1907, särskilt under 1908 och 1909. Jag tycker det varit säkrare och framför allt rättvisare, om man velat rätt belysa denna sak, om man tagit en

senare statistik och icke pekat på den, som är 5 à 6 år gammal, när man har en, som är ett par år yngre. Jag har för min del skaffat upplysningar om detta, och jag kan säga, att bara inom en enda industri, textilindustrien, över vilken just utskottet givit en tabellarisk statistik, ha lönerna höjts med 2 à 3 öre i timmen sedan 1907. På en mängd andra områden särskilt inom byggnadsverksamhetens område ha dessutom avlöningarna höjts mycket mera, ja, ända till 10 à 12 procent. Jag tycker det hade varit rättvisare att anföra detta och icke att taga en så pass gammal statistik, som utskottet gjort.

Sedan har utskottet vidare ansett, att den pågående utredningen om hemindustrien icke är till fyllest, utan behöver utsträckas steg för steg till alla möjliga yrken. Det är av utskottet klart och redigt sagt ifrån, att det icke vill nöja sig med någon halvmesyr. Det vill utsträcka denna minimilönelagstiftning till alla yrken steg för steg. Liberalerna åter hava avfattat en så lärd och svävande kläm, såsom herr Sandler antydde, att man icke vet, hur långt den går, eller vad man egentligen vill. När jag läste de liberala reservanternas motivering, tänkte jag, innan jag kom till slutet, att det här naturligtvis kommer att mynna ut i ett avstyrkande av motionen. Ty de ha framfört flere av de synpunkter, som från högerhåll anförts mot lagstadgade minimilöner, nämligen den pågående utredningen inom hemindustrien och den svåra ställning, Sverige i flera avseenden skulle komma i gentemot utlandet. De säga, att vid en blivande utredning bör ej förbises den i lönepolitiskt hänseende svåra ställning, som intages av vår exportindustri och även av de inhemska industrier, som ha att utstå konkurrens med hit importerade utländska varor. De uttala vidare den förmodan, att en eventuell lagstiftning i dylika fall ej bör komma till stånd annat än på den internationella överenskommelsens väg. Och till sist anföra de, att en speciell utredning pågår angående den svenska hemindustrien, samt varna för att utsträcka denna till att omfatta den s. k. hemslöjden. De ha med ett ord upptagit sex eller sju av de synpunkter, som från högerhåll anförts mot denna lagstiftning, och ändå komma de till det resultatet, att de anse en mycket långt och vitt gående utredning lämplig. Då förstår jag mycket bättre den socialdemokratiska linjen, ty den är fullkomligt klar, och där har ärligt sagts ifrån, liksom av högerreservanterna, vad de önska.

Jag vill icke upptaga tiden med att gå in på någon vidare kritik av detta utlåtande, fastän det skulle vara ganska frestande att göra det på flera punkter. Det kommer kanske från annat håll att göras. Jag vill emellertid med detta anförande ha påpekat den fara, som den mindre industrien ovillkorligen kommer att löpa genom införande av lagstadgade minimilöner. Vi komma genom ett sådant tillvägagångssätt, såsom här uttalats på flere

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl
(Forts.)*

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

ställen i motionen, att skada denna industri och gynna stor-industrien.

Jag har sålunda icke kunnat biträda motionärernas uttalande och utskottets hemställan, och då jag icke alls kan förstå, huru vitt liberalernas reservation går, eller vilka möjligheter man kan vilja inrymma i densamma, så har jag naturligtvis icke heller kunnat biträda den reservationen. Utan jag anser för min del, att den nu pågående utredningen inom hemindustrien bör få i lugn och ro fortsättas och avslutas, och att vi därefter på grund av de erfarenheter, som kunna vinnas där om vilka vägar man skall gå, böra se till, vad som kan göras för att skydda dem, som denna utredning berör, och att då, om det visar sig vara behöfligt, även låta ett ingripande ske från samhället vid regleringen av deras löner.

Med anledning av vad jag här haft äran anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lithander m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Jag kan i allt instämma i det anförande, som hölls helt nyss från denna talarstol av utskottets ordförande, min partikamrat herr Sandler. Men då jag varit frambärare av den socialdemokratiska gruppmotion, som nu föreligger till behandling, skall jag be att ändå få tillfoga några erinringar.

Jag har fäst mig vid, att utskottet i sitt utlåtande begynner med att beklaga, att det varit i avsaknad av den fullständiga och enhetliga lönestatistik, som vid denna frågas bedömande, såsom utskottet säger, skulle varit högst värdefull. Jag ber för min del att få instämma i detta beklagande. Det är en brist och en oförlätlig brist, att vi här i landet icke äga en fullständig lönestatistik. Den bristen har varit så känbar, att vi från arbetarehåll förlidet år påtalade missförhållandet inför kommerskollegium och hemställde, huruvida man icke från kommerskollegium skulle kunna ha att påräkna igångsättandet av en utredning i detta avseende, så att vi skulle bli i tillfälle att få en fullständig lönestatistik. Svaret kom därifrån, att det hystes stora sympatier för saken, och att man från det hållet gärna ville göra allt vad göras kan för att åstadkomma en sådan statistik. Men, tillades det, det fattas arbetskraft och pengar, och först då Riksdagen kan komma att ställa sådant till förfogande, skulle det vara möjligt, sade kommerskollegium, att realisera en sådan tanke. När nu emellertid genom denna motion och detta utlåtande det inför Riksdagen klart påvisats den uppenbara brist, som vidlåder det förhållandet, så får man ju uttala hopp om, att det missförhållandet skall bli avhjälpt, och att, när det kommer, som jag hoppas, att föreslås Riksdagen att giva anslag till en

sådan undersökning, också Riksdagen då gärna beviljar dylikt erforderligt anslag.

Om vi emellertid haft en sådan lönestatistik i närvarande stund, så är jag för min del livligt övertygad om, att den skulle givit tydligt och klart vid handen, att vi här i landet ha stora grupper av arbetare, som för närvarande i lönehänseende befinna sig under svältgränsen eller under det existensminimum, som man må anse, att en arbetare skall komma upp till, då han utför ett arbete. Det är alldeles påtagligt, att det finnes många sådana grupper och flera områden, där sådana förhållanden äro gällande. I främsta rummet gäller detta självfallet hemindustrien, men otvivelaktigt också andra stora industrier, t. ex. textilindustrin, där ett sådant förhållande skulle visa sig vara gällande, att arbetarna med sina minsta löner ingalunda kunna sägas vara uppe vid det existensminimum, som kan anses vara berättigat. Nu kan man ju icke få det påvisat, och sålunda kunna endast påståenden göras i det avseendet, men hade vi en fullständig lönestatistik, så är jag övertygad om, att detta tydligt och klart skulle framgå.

Man frågar då: kan ett sådant sakförhållande vara lyckligt för samhället såsom sådant? Nej, förvisso icke. Det är påtagligt, att dessa grupper av arbetare dragas ned i fattigdom och elände. Vi få en svältavlönad proletärklass, som får leva ett allt annat än människovärdigt liv. Genom detta system tvingas i hög grad fram i större städer och industricentra det färdärvbringande inneboendesystemet, som medverkar till att alstra sjukdomar av alla slag. Det har under den tid, vi haft folkpensioneringen uppe till diskussion, på skilda håll talats om, att det vidlåder den en ofantligt stor brist, då man icke fått med något förslag gående ut på att verka så att säga med förebyggande åtgärder, som man har t. ex. i Tyskland. Där låter staten icke människorna bli sjuka och huru sjuka som helst, för att först när invaliditet till en viss grad blivit konstaterad taga hand om dem och lämna understöd. Men hur ser det icke ut här, då man tänker på en hel del minimilönescalor, dessa avlöningar, som utgå till massor av arbetare? Tro icke herrarna, att sådana alltför låga löner bidraga till att draga ned arbetarna i ett tillstånd, som gör, att stat och kommun få träda till och giva fattigunderstöd och hjälpa i alla möjliga avseenden? Sålunda är jag livligt övertygad om, att en bestämmelse om minimilön, eller att industrier och arbetsgivare vore tvingade att hålla de minsta lönerna uppe på en viss nivå, skulle verka som en säkert förebyggande åtgärd i många avseenden till fördel för samhället.

Nu säger man emellertid, att industrien skulle icke tåla vid ett sådant stadgande, att industrien icke skulle tåla vid att staten ingriper på detta sätt reglerande och bestämmer en minsta

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

lönegräns, vilken gräns man icke fick gå under. Den sista ärade talaren, som ju utgör ett fullödigt uttryck för arbetsgivareintresset här i landet, hävdade detta med skärpa. Men det förefaller mig, som om han blandade tillsammans två saker och icke ville — kanske avsiktligt — skilja på dem i diskussionen här. Yrkandet i motionen innefattar ju ingenting annat, än att man skulle få bestämmelser, där den minsta, den lägsta lönen eller minimilönen som sådan reglerades. Men det är ju ingalunda i något avseende tal om att reglera den lön, som kommer över minimilönegränsen. Det är ju alldeles naturligt, att det finnes en graderad löneskala, och att det alltid kommer att finnas graderade löneskalor bland alla grupper av arbetare så gott som utan undantag. Och det gäller ju icke här att komma med en lagbestämmelse för att reglera det. Man begär icke, att det skall vidtagas sådana åtgärder beträffande de löner, som komma över minimilönegränsen. De skulle naturligtvis icke regleras genom den lönenämnd, som här ifrågasättes. Nej, det är endast det lägsta planet, det plan, under vilket det icke skulle finnas några sämre löner, det är endast det planet, som skall byggas upp genom lönenämnderna, och det är ju den verkliga minimilönegränsen.

Jag vill erinra om, att det talar, att industrien icke skulle i något avseende tåla vid något sådant som en bestämmelse om minimilön, är ett tal, som vi från arbetareorganisationernas sida hört i 20 år tillbaka. Alltsedan arbetarnas första lönerörelse har man från arbetsgivarna fått det emot sig, då krav från arbetarsidan på höjda löner framkommit: det kunna vi icke bevilja; det är alldeles omöjligt. Vi pressas i konkurrensen; vår industri går under; vi kunna icke gå med på, vad arbetarna i det avseendet begära. Men det har ju dock genom våra kollektivavtal blivit konstaterat, att arbetareorganisationerna successivt lyckats höja lönerna ganska avsevärt, och ännu i dag ha vi icke behöft konstatera, att någon industri gått under.

Beträffande särskilt bestämmelsen om minimilöner vill jag erinra om, att sedan 1905 existerar ett riksavtal inom den mekaniska verkstadsindustrien, där det är fastställt minimilöner för alla arbetare, som sysselsättas inom den industrien. Och vi ha icke en enda gång hört affärsidkare på det området förmena, att deras industri lidit av de bestämmelser, som genomfördes 1905. Nej, det förefaller mig, som om järnindustrien och den mekaniska verkstadsindustrien i närvarande stund står fullt lika godt rustad som trots någon annan industri här i landet. Att arbetarna mått väl av dessa bestämmelser, lider icke något tvevel; jag vågar påstå, att det är konstaterat.

Det synes mig sålunda klart ådagalagt, att det är statens plikt att ingripa reglerande, när det gäller att höja upp arbetarnas levnadsvillkor till den gräns, där de måste vara, för att de skola kunna leva som människor. Sedan må det tillkomma

arbetarna själva att dels genom större flit och större ihärdighet, dels genom sina organisationer och på annat sätt sträva efter att komma upp till högre löneskalor. Men det bör vara statens plikt, som jag säger, att sörja för, att icke lönerna tryckas ned under svältgränsen och tvinga arbetarna in under alltför olidliga förhållanden.

Det är också naturligt, och det är däri jag ber att delvis få instämma med herr Fabian Månsson, att man framför allt då det gäller de lägsta lönerna ingalunda kan säga, att den industri, som icke kan komma upp med avlöningen till minimilönegränsen, är av något större värde för landet eller för sig själv. Att industrierna smutskonkurrera med varandra med löner under minimilönegränsen synes mig vara en art av affärsdrift och industriell verksamhet, som ingen gärna kan taga i försvar, och jag tror heller icke, att den siste ärade talaren skulle vilja vara med om, att ett sådant sakförhållande skulle få existera. Men det förefaller mig, som om han gjort sig saker till det missförståndet, att det icke bara är minimilönerna eller de lägsta lönerna, som det här gäller. Nu rör det sig emellertid här endast om en utredning angående dessa löner, och jag får då säga, att man går ganska sakta fram i det parlamentariska arbetet och på lagstiftningens väg här i landet med reformerna. Det gäller här endast en utredning om möjligheten och lämpligheten av att eventuellt genomföra ett sådant stadgande, som motionens yrkande går ut på. Men man ställer sig ändå tveksam, huruvida man skall kunna gå med på ett förslag om en sådan utredning. I andra vändningar säger man, att skall det göras något på ifrågavarande område eller andra arbetarskyddsområden, skall det ske genom internationell lagstiftning, genom gemensamt arbete nationerna emellan. Men, mina herrar, hur skall det arbetet kunna bedrivas med någon framgång och någon effektivitet, om man icke i det egna landet undersöker de förhållanden, som vissa stora grupper av medborgare finna vara av den art, att de behöva undersökas, huru skall man kunna uppträda på de internationella konferenserna med någon säkerhet och hävda vissa åskådningar, när man icke känner ställningen och förhållandena inom det egna landet på de områden, man går att yttra sig om? Det synes mig ur den synpunkten sett vara ett mycket tvingande behov, att Riksdagen går fram till en utredning av den föreliggande frågan i hela dess vidd enligt yrkandet i den socialdemokratiska motionen.

Emellertid har jag lagt märke till en detalj i det här utlåtandet, som det förefaller mig vara värt att erinra om. Det förekommer nämligen ibland andra ett avlöningssystem, som jag tror, att alla kammarens ledamöter skola dela min uppfattning om, då jag säger, att det avlöningssystemet är, om något, ändå förkastligt, nämligen det s. k. drickspenningssystemet. Det finnes

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

angivet i utlåtandet, hur vid någon badinrättning i Malmö personalen avlönas på ett sätt, som klart och tydligt anger, att arbetsgivaren i fråga räknar med att det är allmänheten, som skall ge avlöning i form av extra tillägg, när den infinner sig för att bli betjänad. Jag medger, att det icke är någon stor del utav hela det spörsmål, som föreligger till behandling, men jag tror, att alla skola vara överens om, att man lider både här i landet och i andra länder av detta system på våra hotell, restauranger, badinrättningar och överallt, där allmänheten skall uppträda som arbetsgivare och avlöna dem, som betjäna allmänheten. Med ett sådant system, som vi föreslagit i vår motion, skulle givetvis det missförhållandet kunna rättas till och bättre ordnade förhållanden införas.

Jag kan icke underlåta att bereda mig tillfälle, när jag nu fått ordet, att svara på ett yttrande, som fälldes i diskussionen under förmiddagens plenum av herr Räf. Han tog, som vi minnas, upp en fråga, som låg ganska mycket på sidan om det ämne, som då diskuterades, och kanske även vid sidan av den fråga, som vi nu diskutera. Men jag vill dock svara med ett par ord. Han ställde det spörsmålet till arbetarerepresentanterna, vem det var, som var skuld till den dyrtid, vi leva i, om icke vi bidragit till den genom storstrejken med dess många tusen förlorade arbetsdagar. Jag ber få säga, att det för mig är ganska ofattbart, att rågprisen här i landet kunnat påverkas av 1909 års storstrejk, och jag tror, att det skall bli ganska svårt för herr Räf att konstatera ett sådant sakförhållande. Jag ber också få erinra om, att dessa massor av arbetare, som deltog i storstrejken, gjorde så stora försakelser, att konsumtionen nog icke drevs upp under storstrejksdagarna, utan tvärtom inskränktes rätt väsentligt, och den omständigheten skulle väl icke, såvitt jag förstår, bidraga till fördyrande av livsmedlen. Men sist och framför allt ber jag att ännu en gång, vilket jag och mina partikamrater förut många gånger haft anledning göra, få slå fast, att det ju icke var arbetarna, som buro skulden för händelserna 1909 — jag vill slå fast, att det var Svenska arbetsgivareföreningen, som proklamerade generallockout och drev ut de svenska arbetarna i storstrejken. Om herr Räf velat se på saken sådan den är, borde det varit ganska klart för honom, då han drog fram detta exempel från 1909, att det var olyckligt valt, ty det bevisade det rakt motsatta till vad han ville söka bevisa.

Emellertid, i den diskussion, som nu pågår här, tror jag, att det viktigaste är, att vi uppehålla oss vid de två linjer, den liberala och den socialdemokratiska, som äro uppdragna, då det gäller att besvara den socialdemokratiska motionen. Det liberala partiet har gått fram efter sin särskilda linje som alltid. Vi ha i regel tre linjer, precis lika många, som partierna äro, två ytterlighetslinjer och så mellan dem den slingrande liberala lin-

jen. Om man läser igenom den liberala reservationen, skall man finna, att där för det första göres en stor inskränkning i det socialdemokratiska yrkandet, då man säger, att det skulle undersökas, huruvida för särskilda arbetsområden en sådan anordning skulle kunna anbefallas, som påyrkas i motionen. »För särskilda arbetsområden», vad menar man med detta? Skall man inskränka sig till ett enda eller ett par områden och därvid låta undersökningen stanna? Jag undrar, om en sådan undersökning skulle bli så värdefull för oss att få. Det föreföll mig också, då herr Bäckström yttrade sig till förmån för reservationen, vara hans uppfattning, att undersökningen skulle på det sättet inskränkas. Ja, skall så ske, tror jag, att det blir bortkastade pengar för utredningen. Skall man vara rädd för att undersöka en fråga i hela dess vidd, när man går till en undersökning av densamma, blir det ju halvgjort arbete, man ödslar pengar och kraft på ett arbete, som icke ger fullödigt och gott resultat.

Men ännu värre är det med andra delen av den liberala reservationen — det har förut blivit påpekat, men jag nödgas att med ett par ord ytterligare framhålla det. Där förefaller det mig, som om de liberala reservanterna gått ut på en sådan linje, att man med skäl skulle kunna spörja herr talmannen, huruvida icke här föreligger skäl till propositionsvägran. Det är ju så, att de liberala reservanterna upptaga yrkande om att lönenämnderna eller de organ, som skulle få att syssla med dessa här ifrågavarande ting, skulle å ena sidan behandla frågan om minimilöner, men å andra sidan »eventuellt lönefrågor för lönearbetare eller biträden». Det var märkligt, att herr Cederborg, då han hade ordet här, icke gick in på att besvara frågan om vad man egentligen menar med detta uttryck. Han berörde endast och sökte klara upp, hur de olika organen eventuellt skulle vara beskaffade, som skulle handskas med här ifrågavarande spörsmål, om en lagstiftning på området skulle komma till stånd. Men han talade icke om, huruvida det i verkligheten gällde, vad jag åtminstone vill läsa ut ur den liberala reservationen, att man här skulle uttala sig för att övergå till skiljedomsinstitutet, så att man genom skiljedom skulle fastställa arbetarnas verkliga löner, icke blott uppdraga minimilönegränsen, fastställa den lagsta löneskalan, utan fastställa de verkliga lönerna. Det bleve klart och tydligt ren skiljedom och obligatorisk skiljedom i intressetvister och lönefrågor. Och i det fallet är jag övertygad, att arbetsgivarna och vi äro eniga, då jag säger, att det vilja vi icke vara med om, vi äro icke färdiga med att lämna ut arbetsgivarnas och arbetarnas vitalaste intressen till statsmakterna på det sättet. Vi förbehålla oss att handhava dem själva, och det har sagts ut klart i motionen. Men det är icke underligt, om icke herrarna trängt igenom hela motionen, som ju utgör en stor avhandling, och det har kanhända

Ang.
minimilöner
för vissa
lönearbetare
m. fl.
(Forts.)

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

förbigått er, att det är klart och tydligt markerat, att vi icke vilja vara med om *skiljedom i lönefrågor* i allmänhet, icke ens när det gäller fastställandet av minimilöner, ehuru, det erkänner jag villigt, förfarandet med lönenämnder lätt kan få karaktär av skiljedom. Men då gäller det att bygga upp ett lägsta plan, att fastställa minimilönegränsen. Jag tror icke, att det är synnerligen välbetänkt, om kammaren går med på den liberala reservationen, och jag måste ännu en gång betona, att den innebär en utvidgning av den socialdemokratiska motionen, som jag för mitt vidkommande ingalunda kan tillstyrka. Jag ber till sist att få säga, att om, som man har anledning befara, herr talmannen vid framställande av proposition vid detta tillfälle icke kommer att höra bifall till utskottets förslag, utan bifall till den liberala reservationen, och herrar liberaler sedan sin vana trogna vid voteringen om kontraproposition votera bort det socialdemokratiska yrkandet, varigenom det slutliga avgörandet kommer att stå mellan högerreservationen och den liberala reservationen, då vill jag redan nu förklara, att jag icke kan deltaga i voteringen mellan dessa två förslag, ty den liberala reservationen går ut på vägar, som vi ingalunda äro färdiga med att för närvarande beträda från socialdemokratiskt håll. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr *Branting* instämde häruti.

Herr Hildebrand: Då jag nu, herr talman, kommer att uttala mig omedelbart efter herr Lindqvist, kan jag icke underlåta att med några ord beröra en rätt besynnerlig utvikning från ämnet i hans anförande. Med det sjuka samvetets ängsliga strävan att försöka försvara sig i tid och otid kom han in på 1909 års storstrejk och ville där slå fast en del satsar, som skulle visa, att det var fullkomligt nödvärn och nödtvång för arbetarna att börja gå i storstrejk. Jag vill icke ta upp tiden med att ingå på detta ämne. Jag tror, att jag helt lugnt kan hänvisa till de utredningar, som i detta ämne redan framkommit, och jag skall be att nu få övergå till den fråga, vi verkligen ha att debattera.

Herr Sandler har här i afton uttalat, att han ville sprida fullständig klarhet över de olika yrkandena, och då naturligtvis också över själva frågan. Han ansåg, att det är den liberala reservationen, som är skulden till den förvirring, som gör sig gällande vid ärendets behandling. Jag är med honom alldeles ense om, att det verkligen finnes förvirring här vid behandlingen, men enligt min mening måste man söka anledningen därtill i själva motionärernas motivering. Där är verkligen en förvirring i begreppet minimilön, som hämnar sig här, när vi skola gå att diskutera frågan. Motionärerna uppmärksamma icke, att man kan komma fram till något slags minimilönebegrepp på två olika

Ang.
minimilöner
 för vissa
 lönarbetare
 m. fl.
 (Forts.)

linjer, vilka de i stället sammanblanda. Man kan inom en industri utgå ifrån, att en minimilön bör betalas som ersättning för vissa minimiprestanda, och att minimilönen måste rätta sig efter behövliga yrkeskvalifikationer och även efter respektive industriers förmåga att bära utgifter. Sålunda får man ett system av minimilöner, som är olika i olika yrken, icke blott på olika orter, utan olika inom olika yrken. Så ha vi ett helt annat minimilönebegrepp, som utgår ifrån vad som kan anses vara existensminimum, det vill säga ifrån vad en arbetare med familj, såsom det står någonstans, rent fysiologiskt behöver för sitt uppehälle och för familjens uppfostran och utveckling.

Man stannar verkligen något i häpnad inför det sätt, varpå dessa två linjer sammanblandats, då man i motionen i motiveringeringen på sidan 21, där det talas om »lönen för ett statsråd, en generaldirektör, en byråchef, ett justitieråd, en borgmästare, en professor o. s. v.», säger, att här kan icke alls bli tal om en konkurrenslön, utan lönen här är i själva verket »en vederbörligen avvägd *minimilön*, grundad på traditionella levnadsstandarder». Ja, skall man kalla en generaldirektörlön för minimilön, då få verkligen motionärerna ursäktas oss, som ställa oss litet tvivlande inför den nya utredningen, om vi undra, vart det skall bära hän för industrien, och endast detta mycket drastiska exempel ur motiveringeringen torde bäst visa, hur litet genomtänkt motiveringeringen i själva verket är.

Den skillnad, som jag här gjort mellan två helt olika linjer, två helt olika uppbyggda minimilönebegrepp, är icke godtycklig, utan denna skillnad har börjat göras i den utländska litteraturen, och jag vill då endast inskjuta, att samma sammanblandning, som här sker, kan iakttagas även i utlandet. Här har jag i min hand en liten bok, *Socialism and National Minimum*, som utgavs utav Fabian Society 1909 i England, och där uttalas i en av artiklarna bland annat, att det är en stor skillnad mellan sådana minimilöner, som finnas i olika industrier, beroende på olika minimiprestanda, och en minimiinkomst, som är avsedd att fylla behovet av existensminimum, och där uttalas, att det kan vara mycket lämpligt att lagstadga om det första slaget av minimilön, därför att man därigenom kan undvika en del strider, men att huvudsaken dock måste bli att skapa en viss minimiexistens för varje arbetare, för varje individ. Och det har även påpekats, att skillnaden är den, att på den första linjen kommer man till olika minimilöner inom närbesläktade eller till och med närställda yrken, under det man på den andra linjen kommer därhän, att alla arbetare böra ha samma minimiinkomst, och sålunda till en nationell minimiinkomst. Det uttalas även, att vid bestämmande av en sådan för alla yrken gemensam minimiinkomst borde man skilja mellan olika typer, så att det funnes en sådan gemensam minimiinkomst för arbetare med familj och

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

en annan sådan för ogifta arbetare eller arbeterskor. Detta är nu naturligtvis någonting helt annat än det, som motionärerna på de flesta håll i motionen uttalat sig om, och det är tämligen klart, att motionärerna mest ha tänkt på den första linjen och det första minimilönebegreppet. Men oupphörligen råka de vid sin motiverings utformning in på denna andra linje, och därför blir det en verklig oklarhet över vad de hela vägen mena med »minimilön», en oklarhet, som enligt min uppfattning återverkat menligt även på debatten här i kväll.

Jag utgår nu ifrån, att motionärerna verkligen mena en minimilön, som är olika inom olika industrier, och jag bygger detta på, att de uttala sig på ett ställe så — och det har även herr Sandler talat om — att det bör vara vissa minimiprestanda, som måste motsvara minimiinkomsterna. Då har frågats: kan industrien bära sådana minimilöner, olika minimilöner för olika industrier? Eller rättare sagt, det är motionens försvarare, som ha lagt i särskilt högermäns mun en sådan fråga. Det är naturligtvis omöjligt att svara på den frågan helt enkelt därför, att svaret är helt och hållet beroende på minimilönens storlek inom varje industri. Är det verkligen så, som inom verkstadsindustrien, att det blir minimilöner, som stå betydligt under normallönen, då kan naturligtvis industrien mycket väl bära dem, och det kan till och med vara trygghet för industrien att ha en sådan minimilönebestämmelse, därför att industrien därigenom får rätt att skjuta undan de personer, som icke göra sig förtjänta av minimilön genom sina prestanda. Det blir sålunda en bättre arbetarstam, kan man säga, inom den industrien. Och tar man minimilönebegreppet på det sättet och begränsar det så, tror jag, i likhet med vad som här uttalats från motionärhåll, att införande av lagstadgad minimilön verkligen kan vara till industriens gagn. Men när man ser sådana saker som att en generaldirektörslön kallas för minimilön, när man ser denna förvirring i fråga om begreppet minimilön, då tror man naturligtvis, eller måste tro, att här menas någonting helt annat än minimilön inom verkstadsindustrien, att här är meningen att pressa upp minimilönen till någonting bortåt den nuvarande medellönen eller normallönen och på densamma bygga upp en normallönebyggnad, som ofantligt höjer sig över den nuvarande. Motionärerna må verkligen ursäkta mig, och andra med mig, om vi av motiveringen fått denna uppfattning, för den händelse den skulle vara oriktig.

Hur är nu situationen här? Jo, enligt min mening finns verkligen ett område, där jag antar, att statsmakterna nödgas ingripa bestämmande i riktning emot minimilönen, och det är i fråga om hemarbeta. Jag kan därför icke ställa mig på den rättsliga ståndpunkten, att staten icke skulle äga rätt att bestämma minimilön, där det är ett statsintresse, som därmed skulle bevakas. Det är också i full överensstämmelse med utvecklingen i de

flesta andra länder, där minimilönen trängt sig fram, att det är på hemarbetsindustrien, som man koncentrerat sig. Och därför tror jag också, att det icke kan ligga i statens intresse, att man på de områden, där icke behovet av lagstadgad minimilön gjort sig kännbart, skulle låta statsmakterna inskrida. Därmed bidrar man endast att göra den tvångströja, som den moderna staten vill sätta på industrien, ännu mer tryckande, utan att man därmed vinner vad man åsyftar, och gör man den tvångströjan alltför tryckande, hämmas den individuella företagsamheten och industriens utveckling, och detta måste hämma sig allra först på arbetarna, därigenom att ökade arbetstillfällen icke kunna beredas och att lönerna icke kunna pressas upp och stiga så som under andra förhållanden.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Nu står saken så, att Riksdagen begärt en utredning om hemarbetsindustrien och att en sådan utredning verkligen pågår. Varför skola vi då skriva? Varför skulle Riksdagen skriva och begära en ökad utredning? Är det inte bättre och riktigare att låta allting inriktas på, att nu pågående hemarbetsutredning blir färdig så fort som möjligt, så att resultatet kan föreläggas Riksdagen, och Riksdagen kan fatta beslut om de förslag, som då kunna föreligga? Skall man nu skriva och hänskjuta föreliggande fråga eventuellt till samma utredningsmän, då måste hela hemarbetsutredningen undanskjutas på obestämd tid. Det synes mig därför just ur synpunkten utav att det måste vara vissa arbetsgrupper, som böra skyddas, just ur deras intresssynpunkt vara så gränslöst opraktiskt att sammankoppla den nu pågående utredningen med en ny och ännu mer vittgående, och jag finner allt kraftigare stöd för denna min uppfattning däruti, att — såsom jag tror även herr Lindqvist medgav — man måste erkänna, att det finnes ett bestämt konkurrensförhållande mellan olika länder i detta hänseende. Det är sålunda svårt för ett land som Sverige att ensamt ordna med lagstadgad minimilön i större utsträckning än andra länder.

Utskottet har nu hänvisat till vad som förekom på den Internationella föreningens för lagstadgat arbetarskydd sjunde delegerademöte i Zürich i september 1912. När jag nu närmare granskar, vad som där förekom, tar jag som utgångspunkt, att vi här i Sverige böra hålla oss i nivå med utvecklingen i andra länder, och herr Lindqvist frågade med stor emfas: hur skola Sveriges delegerade kunna uppträda vid dessa utländska konferenser, om vi äro alldeles efter här? Men ser man på vad som där fastställts såsom program för arbetet i olika länder, finner man, att det är, att trucksystem icke får förekomma, vidare att systemet med böter och löneavkortningar skall på visst sätt begränsas och att arbetsmaterial skall tillhandahållas samt dessutom vissa åtgärder i fråga om hemarbetsindustrien. Och i detta uttalande, som bör vara ett vägledande programuttalande beträf-

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

fande arbetet i de olika länderna, finns det icke någonting uttalat om lagstadgad minimilön annat än i samband med hemarbetsindustrien. Sålunda, om vi så fort som möjligt få fram en utredning om hemarbetsindustrien och i samband med resultatet av denna utredning pröva frågan om möjligheten att införa lagstadgad minimilön eller på annat sätt ordna något skydd för de i många hänseenden verkligen misshandlade hemindustriarbetarna, ja, då stå vi i nivå med vad ännu i september 1912 på internationella konferensen för lagstadgat arbetarskydd framlades såsom det bästa och lämpligaste programmet för arbetet i olika länder.

Det förefaller mig därför, som om den här ifrågasatta utredningen endast undanskjuter den utredning, som verkligen är av behovet påkallad, och det är därför, som det förefaller mig, att det riktigaste är att avslå denna utredningshemställan och ställa sig avvaktande till den pågående hemarbetsindustriutredningen. Jag vill bestämt protestera mot ett uttalande av herr Sandler, att det här sålunda skulle finnas en motsättning mellan dem, som önska minimilön, och dem, som ingenting vilja göra. Alla högertalare här i dag ha hänvisat till den pågående hemarbetsindustriutredningen. Jag är övertygad om, att de alla i likhet med mig känna, att där finnas brister, där behöva statsmakterna inskrida, och därför är motsättningen här icke emellan den rent negativa ståndpunkten och kravet på minimilön, utan det är endast en motsättning emellan att nu, innan man först sett resultatet av den utav Riksdagen begärda utredningen, utvidga utredningen, å ena sidan, och å den andra att avvakta den först igångsatta utredningen och se, vad som där kan göras. Sedan må frågan om en utredning av minimilönen komma upp till behandling.

Med denna motivering, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till herr Lithanders reservation.

Herr Thorsson: Herr talman! Den siste ärade talaren var mycket indignerad över, att i denna debatt förekommit ett resonemang om vad som skedde år 1909. Jag får säga, att när man från högerhåll jämt och ständigt för fram detta spörsmål, kan det väl icke skada, att »lakanen» ventileras även från vår synpunkt.

Sedan tackar jag honom för att han i alla fall åtminstone visade någon forståelse för den fråga, som föreligger, när han uttalade, att han var livligt intresserad för hemindustriens tillrättaläggande, eller med andra ord, att det skulle ske en undersökning på det området. Men jag förstår sannerligen icke, varför han egentligen skall vara ledsn, om denna undersökning skulle komma att beröra områden, som ligga hemindustrien synnerligen nära, men som eljest icke kunna bli föremål för undersökning, därför att de icke höra till hemindustrien. Det är i

alla fall ändå på det sättet, att det är ganska representativa industrigrenar, som betala sina arbetare en sådan lön, att en minimilön måste fastställas, på det att det icke skall ske en fullständig nationalolycka. Det är alldeles märkvärdigt, att varje gång man kommer och talar om, att dessa svagast ställda arbetare skola garanteras en bättre ekonomisk ersättning för sitt arbete, så säga motståndarna härtill, att detta skall bringa vårt land i ett svagare ekonomiskt läge.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Den förste talaren, herr Lithander, han ville avskräcka oss från att införa en minimilön genom att exempelvis hänvisa till, att Nya Zeeland hade en stor statsskuld, och att man där infört minimilöner för arbetarna. Vi äro ju icke alldeles utan statsskuld, ehuru vi icke ha minimilöner för våra arbetare, och jag kan icke förstå den nationalekonomiska åskådning, som tror, att den omständigheten skall vara ägnad att öka vår statsskuld, att möjligtvis arbetarna få en större andel av den samhällseliga produktionen, än de nu ha. Arbetarna omsätta ju i allmänhet vad de få genom att tillbyta sig nyttighetsartiklar för den lön de intjänat, och det är väl icke någon olycka för landet. Tro herrarna verkligen, att lyckan för Sverige ligger däri, att vi blott exportera så och så många meter tyg, så och så många kilogram smör eller så och så mycket av någon annan artikel. Jag kan icke förstå detta, utan jag tror, att även den sidan av saken får tagas i betraktande, att landets hela välförstånd höjes genom att människorna här i landet få en sådan existens, att de kunna leva längre, att de kunna lämna ett bättre utbyte i sina utförda dagsverken o. s. v. Här är det ofantligt stora värden, som stå på spel. Avlönar jag en arbetare eller arbeterska ordentligt, så kunna de skaffa sig en bättre bostad. Vad innebär det? Det innebär en minskning av tuberkulosfaran, och det kan jag försäkra, att om vi kunde spara några miljoner på botandet av tuberkulosen, skulle vi därigenom minska en anledning till att skuldsätta oss i utlandet. Man får således icke se detta spörsmål uteslutande som en ren ränteräkning, utan man får lov att tänka på, vilken inverkan det kan ha på samhällets hela tillvaro, att den så kallade bottensatsen icke blir till fara för samhället, utan kan tagas i bruk för samhällets vidare utveckling.

Herr Indebetou sade i sitt anförande, att vi socialdemokrater genom vårt framförande av denna motion hade, så att säga, velat störta den svagare, den mindre industrien för att hjälpa den kapitalistiska organisationen, och han trodde, att det låg den baktanken därunder, att när den ekonomiska utvecklingen löpt linan ut, skulle vi få lättare tillfällen att praktisera våra socialistiska teorier. Nu har jag den uppfattningen, att hur viktigt minimilönespörsmålet än är, kan det icke komma att ha den inverkan, att småindustrien såsom sådan skall stupa på införandet av minimilön. Men å andra sidan får jag säga, att jag i detta

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

fall fullständigt kan ansluta mig till den uppfattning, som professor Cassel uttalade i nationalekonomiska föreningen för några dagar sedan. Han slog där fast, att en industri eller en rörelse, som icke kan avlöna sina arbetare så, att de kunna leva en människovärdig tillvaro, den industrien har inget existensberättigande och, vill jag för egen del tillägga, detta gäller vare sig den är stor eller liten, då den vegeaterar på underbetalta löner till sina arbetare.

Det framfördes här, att det stora landet England icke har beträtt vägen om införande av minimilöner för andra än vissa hemindustrier och nu senast för kolgruvearbetarne. Jag förstår icke, varför detta skulle hindra oss att företaga en undersökning. Är det ändå icke på det sättet för en liten, folkfattig nation, som icke har några kolonier, av vilka den kan hämta krafttillskott för sitt bestånd, är det icke nödvändigt för en liten nation som vår att på alla upptänkliga sätt beflita sig om att tillvarata det människomaterial, som är till finnandes inom denna nation? Och det förefaller mig, att den saken är av en sådan vital betydelse, att ensamt den motiverar en undersökning i hithörande stycken. Vi äro väl ändock alla medlemmar uti den svenska familjen, och vi ha väl alla så mycket känsla för varandra, att vi icke vilja låta den allra minsta av våra bröder eller systrar förgås på grund av likgiltighet från vår sida eller ännu mindre på grund av profitbegär. Det förefaller mig, som om detta vore den rätta uppfattningen och den rätta synvinkeln att lägga på en fråga som denna, där det gäller, mina herrar, icke så mycket de arbetare, som ha fått blicken klar för vad en stark organisation kan medföra, utan just dessa arbetare — om jag nu skulle få karakterisera dem såsom herr Råfs mönster av arbetare — som icke förstå vad organisation vill säga, sådana arbetare, som uti sin avskilda ringhet utlämna sig utan nåd och förbarmande till exploatering av en mycket starkare motståndare. Det gäller icke i detta fall de fackorganiserade arbetarna, de ha sin organisation, vilken kan stödja dem, utan det gäller alla dessa arbetare, som ingen organisation ha och vilkas hela ställning gör det svårare för dem att sammanföras uti en organisation, det gäller med andra ord dessa, som icke söka stöd hos någon annan än hos sig själva, men äro för svaga att upprätthålla sig själva.

Nu sade herr Råf i dag, när vi diskuterade tullmotionen, att under den protektionistiska regimen har utvecklingen egentligen gått synnerligen väl för arbetarna: lönen har stigit jämförelsevis hastigt; och han anförde såsom bevis för denna stegring, att om exempelvis en dräng år 1888 hade 1:58 om dagen, så har han nu 2:66 om dagen. Ja, för all del, mina herrar, om jag mäter skillnaden mellan 1:58 och 2:66 blott och bart i penningvärde, så är det en jämförelsevis vacker stegring under den

tiden, men om jag jämför, vad han egentligen fick för dessa 1:58, innan tullarnas välsignelser gjort sig gällande, med vad han nu får för 2:66, så skall det bli mycket intressant att veta, om han verkligen har mera i lön i dag, än han hade år 1888. Man måste naturligtvis se lörens storlek i förhållande till vad han kan tillbyta sig och därefter värdesätta densamma.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Men, säger herr Räf, det egentliga uppsvinget eller det, som gjort detta möjligt, rättare sagt, det har tillkommit, innan socialisterna fingo fast fot här i landet, ty därefter har det blivit alldeles jämmerligt med hela den ekonomiska företeelsen. Jag måste säga ett par ord om detta, därför att det står i samband med den fråga vi behandla, såsom jag ser denna sak, nämligen frågan om möjligheten för arbetsgivarna att bära de eventuella merkostnader, som skulle bli en följd av minimilöner. Jag vill meddela, att år 1897 hade vi här i landet 10,000 fabriker med 250,000 arbetare och ett tillverkningsvärde av mellan 7- och 800 miljoner kronor. 1907 hade vi 11,659 fabriker med 303,000 arbetare och ett tillverkningsvärde av 1,497 miljoner kronor. Arbetsstocken inom de olika industrierna har ökats med $\frac{1}{6}$ under denna tidsperiod, och produktionens värde har fördubblats. Jag tror, att detta visar på en så pass livskraftig utveckling, att man icke behöver riskera, att en sådan åtgärd som en undersökning av minimilönsspörsmålet, även om denna undersökning skulle leda till ett genomförande av minimilöner, i och för sig skulle ha en sådan inverkan, att industrien icke skulle ha möjlighet till vidare utveckling. Detta gäller även den lilla industrien, därför att även denna i viss mån börjat utnyttja den elektriska drivkraften med ty åtföljande mindre kostbara arbetsanordningar, vilket gjort denna lilla industri med dessa möjligheter mera kampduglig, än vad den var, innan dessa hjälpmedel stodo till dess förfogande.

Vi ha icke i vårt land någon egentlig statistik, som visar, huru mycket av produktionen, som kommer arbetarne till del och huru mycket därav, som kommer övriga intressenter till del. Men vi ha på annat sätt möjlighet att något bedöma, huru produktionsresultatet kommer de olika samhällslagren till del. Jag har sålunda av en utredning, verkställd av aktuarien Flodström och grundad på under tre år inlämnade bouppteckningar, inhämtat, att av de inlämnade bouppteckningarna förfogade hälften av personerna över $\frac{1}{35}$ del, då däremot den andra hälften av personerna förfogade över $\frac{34}{35}$ delar av den samlade förmögenheten. Jag kan aldrig tro, att denna lilla minoritet av folket förvärvat denna förmögenhet endast genom sin överlägsna begåvning eller sin fysiska styrka, utan de ha därför måst ha alla dessa många små till hjälp. Jag har nu levat bland dessa arbetare hela mitt liv och känner med dem, och jag får säga, att när det förhåller sig så, som jag här påpekat, är det hårt, om

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

herrarna ställa sig avvisande, när man nu för första gången vill ha till stånd en undersökning i en så vital fråga som denna. Det verkar beklämande, då man hör, huru vissa herrar söka upp alla möjliga invändningar för att tillbakavisa den ifrågasatta undersökningen. Jag tycker, som sagt, att detta är hårt, och jag vädjar till herrarne att försöka övervinna sin motvilja i detta fall och nu bifalla ett förslag, som går ut på att få till stånd en grundlig undersökning på hithörande område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Thorsson förenade sig herr *Borggren*.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Det var för ett känsligt sinne verkligen rörande att höra, med vilken förtjusning en av högertalarne i afton, herr Indebetou, instände med herr Sandler i hans kritik av de liberala. Sådana högersympatier för socialdemokraterna äro ju icke något alldeles nytt — man kan snarare säga, att de i våra dagar äro typiska för högerns strävan att komma liberalerna till livs. Huru var det häromkvällen, när vi behandlade det stora lagförslaget om expropriation? Var det icke så, att åtminstone en avsevärd del av högermännen då understödde en långt gående socialdemokratisk reservation och därigenom lyckades på den punkten slå liberalerna. Det är ju så, att när ingenting annat hjälper, erbjuder man förbund med dem, som man eljest anser för samhällets fiender; alltid blir det någon råd, hur man skall ordna förhållandena efteråt.

Herr Indebetou klandrade liberalerna för, att de icke visste, hur långt de ville gå. Ja, om det vore så, att man hade den saken riktigt klar för sig, behövdes väl ingen utredning alls. Det är väl just därför, att man icke har riktigt klart för sig ännu, huru långt lagstiftningen på detta område bör gå, det är därför, att, såsom herr Hildebrand framhöll, ännu en viss oklarhet vilar över denna fråga i vissa stycken, som en utredning är påkallad.

Vidare klandrade herr Indebetou liberalerna, för att de upptagit flera av de skäl, som högern anfört för avslag. Ja, men är det så alldeles säkert, herr Indebetou, att denna anmärkning träffar liberalerna? Det skulle ju kunna hända, att det förhåller sig så, att de skäl, som högern här åberopat, i själva verket logiskt föra till det slut, som liberalerna yrkat, nämligen en begäran om utredning. Ser man närmare efter, vilka dessa skäl äro, kan jag icke finna annat, än att de utgöra ett väl motiverat stöd för liberalernas yrkande.

Herr Lindqvist synes förmena, att det vore liberalernas mening, att undersökningen skulle inskränkas till vissa arbetsom-

råden. Såvitt jag kan läsa papperen rätt, är emellertid detta en fullständig missuppfattning. Det står ju tydligt i motiveringen till den liberala reservationen, att utredningen skall vara allsidig. Det måste följaktligen vara meningen, att utredningen skall avse alla områden, men man föreställer sig på samma gång att resultatet av denna utredning kommer att bli, att man åtminstone till en början lagstiftar endast för vissa arbetsområden.

Att denna fråga om minimilöner verkligen är av stor betydelse för samhället, synes vara uppenbart. Det är ett samhällsintresse att få reda på, i vilken utsträckning det finnes näringar, vilka leva som parasiter på samhället. Jag måste för min del säga, att jag i detta avseende ger den socialdemokratiska majoriteten och de talare, som här uppträtt från det socialdemokratiska partiet, fullkomligt rätt däri, att det är av intresse att få den saken undersökt, men å andra sidan måste man väl ändå hålla på, att en lagstiftning på detta område är av synnerligen vanskligen natur. Därför måste man även, när man planlägger en utredning, ha klart för sig, att detta arbete måste ske med stor varsamhet och försiktighet. Jag vill icke tillvita utskottet, att det alldeles förbisett den saken; i klämman har verkligen en inskränkning i detta avseende blivit gjord, men man har enligt mitt förmenande icke tillräckligt betonat nödvändigheten av varsamhet i detta stycke. Det är däri, som enligt min mening den liberala reservationens företrädare ligger, att den från början säger ifrån, att syftet härvidlag skall vara att förekomma uppenbara missförhållanden på detta område, och det är därför, som jag anser, att den liberala reservationen här förtjänar att understödjas.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. afgivna reservationen.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Det gives även en annan part i denna fråga, nämligen de organiserade fackföreningarna, och jag vågar att här inför kammaren säga, att jag tror icke, att de skola känna sig alltför besvikna över den utgång, som frågan nu fått här i Riksdagen — frågan är ju definitivt fallen genom Första kammarens beslut i densamma, och såsom den nu ligger i Andra kammaren, gäller det ju endast, vilket slags sympatiuttalande, som skall göras och vilken undersökning, som man skolat rekommendera hos Kungl. Maj:t, därest nu icke Första kammaren redan kommit med sitt avslag. De organiserade arbetarne bli genom frågans utgång än mera bestyrkta i sin förutvarande uppfattning, att de i fråga om minimilöns fastställande få lita enbart till sig själva, och bevars väl, det kan ju vara en nog så god uppslagspunkt, som de

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

nog icke heller skola underlåta att i fortsättningen begagna sig av, det kan jag då säga.

När högertalarne här, med herrar Indebetou och Hildebrand såsom målsmän, i likhet med högerreservanterna i utskottet absolut ställa sig emot de krav, som här framförts, och säga, att härvidlag skall ingenting alls åtgöras, så förbinder man sig väl då även till något annat.

Högern och dess representanter förbinda sig väl nämligen då till att sedan lämna de organ, som en del av arbetarne kunnat förskaffa sig i sina fackföreningar, i okvald rätt att söka höja och förbättra arbetarnes ekonomiska ställning och få dessa minimilöner fastslagna, för vilkas genomförande man nu absolut icke vill, att staten skall göra någonting. Jag menar, att i och med det, att man yrkar avslag å en utredning i detta syfte, överlämnar man också frågan till de organisationer, som kunna lösa den, nämligen arbetsgivarnes och arbetarnes organisationer. Vad den förstnämnda angår, så vet jag icke, att den är på något sätt hindrad att tillvarata arbetsgivarnes intressen, medan däremot arbetarnes organisation under många år åtminstone icke haft samma möjligheter i fråga om tillgodoseendet av arbetarnes intressen.

Det förelåg ett mycket gott tillfälle för ett par dagar sedan, när vi här behandlade Akarpslagen, att från högermajoritetens sida visa, att man verkligen hade den uppfattning, som man nu vill göra gällande, genom att då fatta ett annat beslut än det, som kom till stånd, ett beslut, som hade lyftat bort ett av de förnämsta hindren för det fria utöandet av fackföreningarnas verksamhet och utvecklandet av deras möjligheter till att kunna fastställa ökad minimilön och höjt existensminimum.

Det är ytterligare en sak, som jag här vill nämna. När man uttrycker så starka sympatier för, att en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta må kunna komma till stånd för hemarbetet, får jag för min del säga, att jag tror, att den liberala regeringen tagit grundligt miste, när den bröt ut ur yrkesfarekommitténs förslag det förslag till yrkesfarelag, som i fjol framlades för Riksdagen. Vi skola nämligen komma ihåg, att yrkesfarekommittén hade utarbetat ett fullständigt lagförslag även för hemarbetarnes vidkommande, grundat på undersökningar angående nödvändigheten av en dylik lagstiftning. Jag kan för min del icke tolka regeringens åtgärd att på detta sätt bryta lös en del av lagen annat än såsom fruktan för, att motståndet mot en lagstiftning i fråga om hemarbetet skulle bliva så pass stort från arbetsgivarnes sida, att man därigenom skulle riskera hela lagens förande i hamn. När nu både herr Indebetou och herr Hildebrand här försäkrat, att de för sin del äro mycket varma anhängare av en lagstiftning om minimilön för hemarbetare, ha de väl så pass tydligt ådagalagt sin uppfattning, att man vet, att de

icke skola vända sig emot ett sådant lagförslag, när det en gång kommer fram. Jag skulle gärna önska, att det på något sätt kunde komma fram till statsrådsbanken, att denna utredning icke behöver bli så omfattande. Att utredningarna i allmänhet gå så på djupet, måste ju i de flesta fall ske därför, att man måste skapa så starka motiv som möjligt för att på förhand avvärja en väntad opposition mot det kommande lagförslaget. Då vi höra på förhand, att man inom högern är mycket benägen för ett dylikt lagförslag, kan ju denna del av skyddslagstiftningen, som i fjol bröts ut ur yrkesfarekommittens förslag, fortast möjligt komma fram.

Jag måste för min del säga, att när man här skall välja, vilket förslag man skall giva sin röst, kan man alldeles partiskt, det vill jag förklara, antingen giva sin röst åt högerreservationen eller också åt socialdemokraternas förslag. Det går liksom igenom den liberala reservationen här, att det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta. För det första är den avfattad i utmärkt kurialstil. Man måste här leta sig fram alldeles som i skrivelser, där den gamla goda svenska kurialstilen kommit till användning, innan man verkligen kommer till vad som menas. Jag skulle vilja säga till alla, som skriva klämmar, och det är ett rekommendabelt råd: skriv icke så, att kammarens ledamöter ha svårt att veta vad som egentligen menas, utan avfatta klämman så kort och koncist som möjligt.

Således, delvis på grund av denna formella svårighet att leta ut, vad klämman egentligen innehåller, och delvis på grund av att här öppnats dessa möjligheter, som förut påpekats, kan man icke gå mod på den liberala reservationen, utan jag måste ansluta mig till den socialdemokratiska uppfattningen, som återfinnes i utskottets utlåtande.

Till den hemställen, som göres i detta utlåtande, ber jag, herr talman, att för min del få yrka bifall.

Herr Cederborg: Endast ett par ord för repliker till ett par talare!

Jag ber att få instämma i det omdöme, som herr Pettersson i Södertälje uttalade, att det är alldeles uppenbart, såsom klämman i herr Bäckströms m. fl:s reservation är avfattad, att man avser, att själva utredningen skall vara så allsidig som möjligt, ehuru man tänkt sig, att lagbestämmelser eller reglering av minimilönerna icke kan komma att omedelbart ifrågasättas annat än för vissa särskilda områden.

Man har här från ett par håll undrat över några uttryck i den av herr Bäckström och hans medreservanter föreslagna klämman. Sålunda var det en talare, som fäste sig vid uttrycket »beroende av beslut eller annan åtgärd från särskilda för ända-

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

målet inrättade organ» och tyckte, att dessa ord innebure något så vagt, att de redan därför vore misstänkta.

Om man emellertid går till motionens motivering, tycker jag, att denna ganska tydligt visar på, att det enligt motionärernas utredning i vissa utländska stater är så, att man icke vågat gå till ett obligatoriskt fastslående av minimilöner genom ett beslut, utan man inskränker sig till att öva press på parterna för att åstadkomma ett resultat, för vilket man påräknar den allmänna opinionens stöd. Tänker man sig nu, att man vill hålla vilkendera som helst av dessa vägar öppna, passar icke ordet »beslut», utan då är uttrycket »beslut eller annan åtgärd» vad som är passande.

Det var vidare en talare, som fann något misstänkt i uttrycket »minimilöner, eventuellt lönefrågor». Jag tror, att det är på samma sätt här, nämligen att det är svårt att under ordet »minimilöner» få in, vad reservanterna velat få in, nämligen att båda de i utlandet anlitade alternativa systemen skola omfattas av utredningen. Tänker man på den fråga, som varit på tal i kväll, nämligen huruvida man vid uppställande av kravet på reglerande av minimilöner skall, låt vara mera allmänt, uppställa såsom komplement därtill något annat, t. ex. fyllande av vissa allmänna betingelser i fråga om förmåga att leverera vissa motprestationer, faller detta icke under ordet »minimilöner», men mycket väl under uttrycket »minimilöner, eventuellt lönefrågor».

Herr Söderberg gjorde den anmärkningen, att han ansåg den av herr Bäckström och hans medreservanter föreslagna klämman utmärka sig genom sin byråkratiska formulering och genom sin längd. Jag vill säga, att skillnaden mellan denna och utskottsmajoritetens kläm icke är så stor. Den förra omfattar tolv rader och den senare tio. Till innehållet anser jag fortfarande den av herr Bäckström och hans medreservanter formulerade klämman vara att föredraga.

Jag kan för min del icke se saken så pessimistiskt, som herr Söderberg gjorde, då han tycktes antyda, att det var det samma, om vi i kväll komme till beslut om begäran om en utredning eller till det beslut, som högeru tycks vilja hava. Det är sant, att Första kammaren för sin del har avvisat frågan, men detta är icke så märkvärdigt, om man tager hänsyn till, att en fråga som denna påtagligen är helt ny även för en hel del av denna kammars ledamöter. Men jag skall be att få erinra om att vi dock från fjolårets riksdag hava erfarenhet av att det hänt, att, när Andra kammaren givit tillkänna sin önskan om en utredning, regeringen haft öra härför, även om Första kammaren icke har gått med på begäran om utredning.

Herr Sandler: Herr talman! Jag måste framhärda både i min uppfattning om det formellt oriktiga i det yrkande, som

framstälts av herr Bäckström och hans medreservanter och i min önskan, att man måtte komma till mera klarhet angående verkliga innebörden i detta yrkande. Jag har med stort intresse hört på de bägge förklaringar, som givits av herr Cederborg, men jag måste säga, att jag fortfarande icke riktigt kan förstå, vad man i grund och botten menar. Om det förhåller sig så, att man allenast vill hava fram, att det bör finnas möjlighet under utredningen att välja mellan olika slags medel, olika slags organ för att reglera minimilönerna, ja, då borde man i klämmen skrivit om just den saken. Men i stället har man i klämmen påyrkat, att de organ, som skola reglera minimilönerna, samtidigt skola reglera även *andra* lönefrågor. Det är där, som frågans kärnpunkt ligger, och det är därför, som jag har bett att få ett svar på, om man avser att nu inbjuda denna kammare att begära en utredning hos Kungl. Maj:t i den synnerligen omfattande frågan om obligatorisk skiljedom i intressetvister, eller vad meningen eljest kan vara. Jag måste för min del konstatera, att det ännu icke har givits något otvetydigt svar på detta spörsmål.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Herr Indebetou: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord för att replikera några föregående talare.

Herr Thorsson förebrädde oss högermän, att vi berört Nya Zeelands statsskuld i samband med frågan om dessa minimilöner, och sade, att vi icke nu haft anledning därtill. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att på sidan 44 i motionen står det omnämnt, »att Australien gjort storartade framsteg i avseende på produktion och välstånd under de två senaste årtiondena». Det var mot detta påstående vi ville vända oss och visa, att det icke är så helt med välståndet, när man kommit upp till så stor skuld till utlandet. Detta hade jag anfört som svar på de invändningar, som gjorts från arbetarhåll, där man pekat på det stora välstånd, som råder i Australien, trots minimilönerna. Det förhåller sig, såsom jag påpekat, icke på detta sätt.

Likaså förklarade herr Thorsson, att det var vilseledande av oss att säga, att minilönerna skulle medföra, att småindustrin ginge under. Jag vill då erinra om, att detta står på icke mindre än två ställen å sidorna 3 och 18 i motionen, och jag tillät mig även att citera dem ordagrant. Man hade därför anledning att tro, att även motionärerna tänkt sig, att så skulle bli fallet, då de anfört detta såsom en sak, som man icke får fästa sig alltför mycket vid, blott det hela gagnas.

Sedan var det en talare på stockholmslänsbänken, herr Pettersson i Södertälje, som ondgjorde sig över, att jag tillät mig instämma i herr Sändlers kritik av den liberala reservationen. Han drog därav den slutsatsen, att jag även skulle ha instämt i herr Sändlers uppfattning i själva frågan, och sade, att högern ofta nuförtiden hellre går med socialdemokraterna än

Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)

med liberalerna. Jag vet icke, huru mycket herr Pettersson hörde av mitt anförande. Jag sade uttryckligen, att jag endast instämde i herr Sändlers kritik av svårfattligheten i den liberala reservationens kläm. Men för att icke någon skulle tro, att jag för övrigt ville instämma i herr Sändlers socialdemokratiska åskådning, så vände jag mig mot utskottets motivering, som i huvudsak är lik motionärernas, och gav mig in på en kritik av densamma. För övrigt anser jag det egendomligt, att man från liberalt håll förebrår mig att hava instämt med socialdemokraterna, i synnerhet då ju liberalerna göra detta dagligen både i ord och handling. Jag kan icke finna, att vi högermän äro så rysligt klandervärda därför, men jag skall med jämnmod bära detta herr Petterssons i Södertälje klander och lova att eventuellt ej göra så mer, om han själv vill upphöra att göra sådan anslutning till socialdemokraterna, som han hittills gjort, och jag tror ett sådant löfte skulle gärna givas av flere högermän, om liberalerna vore villiga att upphöra med sin socialdemokratiska vänskap.

Sedan berörde också herr Lindqvist en sak, som förekom i mitt anförande. Han påstod, att jag skulle gjort mig skyldig till en missuppfattning angående dessa minimilöners verkliga innebörd, och sade ungefär som så, att endast den lägsta lönen på skalan skulle bestämmas av lönenämnderna och att de högre lönegraderna däremot skulle bestämmas genom förhandling mellan arbetarna och arbetsgivarna eller genom andra åtgärder — d. v. s. konflikter. Det är nog alldeles riktigt, att det blir så, att, även om vi få en minimilön fastslagen, detta icke kommer att befordra arbetsfreden. Om man alltså kommer att fortfarande söka tillkämpa sig de högre lönerna, kan jag icke se, att samhället, från den synpunkten sett, har någon nytta av minimilönerna. Jag tror således ej, att jag härvid gjort mig skyldig till någon missuppfattning.

Det var, herr talman, endast dessa invändningar jag ville göra.

Herr Cederborg: Herr Sandler frågade, huruvida det var herr Bäckströms och hans medreservanterns mening att inbjuda Andra kammaren att hos Kungl. Maj:t begära en utredning angående obligatorisk skiljedom i intressetvister. Jag vill för min del, ehuru jag icke tillhör reservanterna, utan endast instämt i herr Bäckströms yrkande, be att få säga, att jag icke kan se, hur man kan lägga in något sådant i den liberala reservationen. För min del är jag visserligen varmt intresserad av möjligheten att få obligatorisk skiljedom i intressetvister, men den frågan skall nog komma fram i annan ordning.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Endast ett par ord till herr Indebetou.

Jag vill först och främst förklara, att jag alldeles icke är ond över, att herr Indebetou var förtjust i herr Sändlers anförande. Det föreföll mig endast litet lustigt, att herr Indebetou med sådan förtjusning kunde åtminstone delvis acceptera den socialdemokratiska kritiken av den liberala reservationen.

*Ang.
minimilöner
för vissa
lönarbetare
m. fl.
(Forts.)*

Vi liberaler, som erkänna, att vi i många frågor äro villiga att samarbeta med socialdemokraterna, vi kunna också, utan att det behöver väcka något slags förundran, säga, att vi instämma med dem. För en högerman åter, som ju anser socialdemokraterna såsom samhällsfiender, för honom borde det icke vara en lika naturlig sak att sluta sig till dem. Det är detta, som är skillnaden.

Härmed var överläggningen slutad. I enlighet med de där- under framkomna yrkandena gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag å samma hemställan och bifall i stället till den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade sig herr talmannen anse den under 2:o) avgivna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes likväl av flera utav kammarens ledamöter, varför herr talmanen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående yrkandena, av vilka herr talmannen fann det under 1:o) omförmälda nu hava flertalets röster för sig. Beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Lithander votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående fjärde tillfälliga utskottets utlåtande, nr 14, antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 70 ja, men 99 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 14, bifaller den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid utlåandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Huvudvoteringen utföll med 53 ja, men 59 nej; och hade kammaren alltså avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 2.

*Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.*

Vidare upptogs till behandling Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, angående herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 239, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om fastställande av maximalarbetsdag för lönarbetare och biträden m. m.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 239, hade herr *Lindqvist* i Stockholm m. fl. föreslagit, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag kunde fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbete sådan maximalarbetsdag skulle kunna fastställas eller, där så visades icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid skulle kunna beredas dessa näringsars lönarbetare.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämväl i vårt land kunde anses påkallat att inom särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbetsförhållanden eller eljest, träffa sådana anstalter, att för flera eller färre av där anställda lönarbetare och biträden skulle kunna genomföras maxi-

malarbetsdag av viss längd eller visst minimum av sammanhängande fritid.

Reservation hade likväl avgivits:

av herrar *Sandler, Leksell* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka tillstyrkt bifall till den i ämnet väckta motionen; samt

av herrar *Lithander, Andersson* i Hägelåkra och *Henrikson* i Heberg, som förklarar sig anse, att utskottet bort föreslå, att ifrågakarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talman på begäran ordet till

Herr *Lithander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vi ha, mina medreservanter och jag, efter grundlig prövning inom utskottet icke kunnat vara med om vare sig det socialdemokratiska partiets motion rörande utredning om en maximalarbetsdag av 8 timmar pr dygn eller utskottets yrkande om utredning om maximalarbetsdag av viss längd, utan vi ha för vår del yrkat avslag. Vi äro nämligen övertygade om, att det icke är klokt att i ett litet land som vårt, där vår industri har att tävla med andra länders större och kraftigare industrianläggningar, där icke 8 timmars arbetsdag gäller, gå före med lagstiftning i detta avseende. Vi äro också övertygade om, att de följder, som skulle uppkomma av lagstiftningsåtgärder i den vägen hos oss, skulle i första hand gå ut över de arbetare, som för sin utkomst äro beroende av att dessa industrier kunna upptaga tävlan och konkurrera med utlandets industrier. Vi anse, och ha givit uttryck åt det i vår reservation, att en maximalarbetsdag möjligen skulle kunna genomföras i vissa yrken, i vissa specialindustrier, där vi icke ha utländsk konkurrens. men vi få icke lov att lagstifta så, att vi fastställa enahanda bestämmelser för industrier, som redan nu ha svårt att tävla med utländska industrier. Annars måste följden bli den, att arbetstillfällena inom dessa industrier förflyttas från vårt land till utlandet.

Jag vill dessutom påpeka, att behovet av lagstadgad maximalarbetsdag är icke så starkt, som man vill göra gällande. Sedan skyddssystemet införande på 1880-talet har arbetstiden gått ned från 12 till 11 timmar om dagen, och i de flesta yrken rör det sig numera om 10 timmars arbetsdag och därunder. I många fall är det 8 timmars arbetsdag, där det nämligen varit möjligt att genomföra det.

Vidare vill jag säga det, att arbetareskyddslagen tryggar i

*Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)

allt, som gäller hälsofarliga yrken, för missbruk eller missförhållanden i detta avseende.

Jag vill också säga det, att i en del yrken skulle införandet av en maximalarbetsdag avgjort vara både opraktiskt och verka till ren skada. Jag ber att få påvisa vad i motionen är sagt rörande jordbruket. Där säger författaren till motionen på sid. 31 rörande jordbruket: »Totalintrycket av denna undersökning av arbetstiden inom det svenska jordbruket blir, att den med gammal sedvana sammanhängande, men under nutida tekniska och sociala förhållanden onödiga och olämpliga utsträckningen av arbetstiden utöver visst, skäligt maximum ännu har en synnerligen stor utbredning i vårt land. Härav synes oss framgå, att behov föreligger av en ytterligare utredning om hithörande förhållanden uti sammanhang med spørsmålet om möjligheten och lämpligheten av en legal reglering av maximalarbetstiden inom det svenska jordbruket». Så säger han vidare: »För stora grupper lantarbetare på större jordbruk bör det visserligen icke möta oöverkomliga svårigheter att på sådant sätt regalt reglera arbetstiden, att den icke i *genomsnitt* överskrider 8 timmar pr dag under arbetsåret, med en speciell maximalgräns för de perioder av året, då jordbrukets särskilda naturförutsättningar kunna göra en längre arbetsdag än på 8 timmar ovillkorligen nödvändig.» I en reservation till Första kammarens utskotts betänkande säger författaren till densamma:» — — och varför skulle icke också jordbruket till slut kunna komma med under tillbörlig hänsyn till dess säregna avhängighet av naturförhållandenas växlingar.»

Jag vill säga, att det förefaller mig, som om det vilade rätt mycket av *studerkammarluft* över den formuleringen; *lantluft* är det sannerligen icke. Jag vill betona och fästa de liberala lantmännens uppmärksamhet på, vad ett bifall till motionen skulle innebära, och jag vill särskilt uppmana de medlemmar av kammaren, som ha lantmän bland sina kommittenter, att noga betänka sig, innan de rösta för denna motion. Ett bifall till densamma skulle komma att ha ett ganska ödesdigert inflydande på det svenska jordbruket, det är åtminstone min uppfattning, och jag har i denna min uppfattning styrkts av de mycket belysande uttalanden, som mina medreservanter, båda lantmän, haft inom utskottet.

Vidare vill jag säga, att beträffande den svenska exportindustrien kan stor skada tillfogas densamma, om man gör en lagstiftning, som icke har den anpassningsförmåga eller den känslighet för förhållandena, som är nödig för att göra det möjligt för exportindustrien att kunna bibehålla sin marknad i utlandet. Vi få icke glömma, att vi ha att konkurrera med länder, som ha en betydligt högre arbetsintensitet, som ha längre arbetstid, än vi skulle få, om vi besluta oss för 8 timmars

arbetsdag, och som ha, särskilt vad Tyskland beträffar, en arbetarestam, som i vissa grenar generationer igenom övat upp sig. Vi äro icke jämbördiga i konkurrensförmåga med samma arbetstid, långt mindre då, om vi minska arbetstiden.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka avslag på motionen.

*Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)*

Vidare anförde

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till behandling genom det socialdemokratiska partiets motion, är icke någon ny fråga. Således skiljer den sig i det avseendet från den fråga, vi nyss behandlade. Kravet på genom lag reglerad arbetstid har varit uppe åtskilliga gånger och är sålunda känt. Det torde också vara få, som förneka nyttan av en förkortning av en alltför lång arbetstid. Alla torde nog vara ense om, att en alltför lång arbetstid medför oändligt ofördelaktiga verkningar. Den förslöar arbetaren, nedbryter hans krafter och hans motståndsförmåga och skapar en viljelös klass, hos vilken man själfallet icke kan spåra eller finna den arbetsintensitet, som väl våra industriidkare och arbetsgivare städse komma att kräva. Det är naturligtvis också tydligt, att en alltför lång arbetstid förslöar på det sätt, att arbetaren icke beredes möjlighet till den kulturella lyftning, som för honom är så utomordentligt värdefull. Vi böra alla komma ihåg, att den klass av medborgare, som det här rör sig om, har i regel i sin barndom fått en begränsad utbildning, och att det gäller för den att hela livet igenom begagna sig av fristunderna till att bättra på sitt vetande, att sålunda genom självstudier på alla områden söka förskaffa sig kulturell lyftning, så långt det kan ske.

Vi veta också, att en alltför lång arbetstid medför andra vådor, som äro ytterst farliga, i främsta hand för individen själf, men icke mindre för arbetsgivaren och samhället, och de bestå däri, att en alltför lång arbetstid framkallar faror i tillkomsten av en mängd olycksfall. Det har ju genom statistiken klart bevisats, att en mängd olycksfall tillkommer, då arbetaren är uttröttad på grund av alltför lång arbetstid.

Allt detta är, kan man säga, elementära grundsatser, varom det icke råder någon tvekan eller meningsskiljaktighet. Där meningsskiljaktighet uppstår, det är ju, då man reser kravet på statens ingripande för reglerande av arbetstiden. I det avseendet ha krav varit framställda, jag tror icke mindre än nio olika gånger, och upptagits till behandling i Riksdagen, men fortfarande stå vi fjärran från lösningen av detta spörsmål.

Det är ju nu över 50, ja, nära 60 år, sedan den första motionen om lagstadgad maximalarbetsdag väcktes här i Riksdagen.

Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)

Det var, såsom vi se av utlåtandet, år 1856, som en ledamot av dåvarande bondeståndet förde fram en motion om reglering av arbetstiden genom lag. Jag kan icke neka mig nöjet att, just med hänsyn till att motionen väcktes från det håll den kom, och i anledning av att så många år förflutit, sedan den motionen framfördes, att vi kunna konstatera, att det är väl få av denna kammars ledamöter, som då sett dagens ljus, när det här första gången motionerades om lagstadgad maximalarbetsdag, jag kan, säger jag, icke neka mig nöjet att ur motiveringen till denna motion draga fram ett par stycken för att få dem inpassade i mitt anförande här år 1913.

Motionären skriver, bland annat, följande: »Om någonsin statens förmynderskap över individerna är behöfligt, så är det i frågor sådana som denna, i synnerhet då de ringa arbetslönerna och orimligt höga priser på livets oavvisliga förnödenheter förvärra det onda därhän, att de flesta av dessa stackars slavar varken kunna förskaffa sig sådan föda, som uppehåller kroppens krafter, eller en mot vårt stränga klimats inverkan nödvändig beklädnad. Det är i sanning både bedröfligt och ömkansvärt att se dessa arma varelser ytterligt avmagrade och ofta med trasor beklädda, stå halvsovande emot varandra i osunda förstugor under avvaktan på det uppskakande klockslag, som manar in dem i de ännu osundare arbetsrummen, där deras enda önskan är ett snart slut på den flyende dagens elände och deras enda hopp ett slut även på den kommande.»

Och så tillägger motionären:

»Sanningenligt måste medgivas, att bland våra fabriksidkare många finnas, vilka själva äga en djup, ogillande känsla för dessa snart sagt barbariska förhållanden och därför gärna skulle se desamma rättsenligt förbättrade, men de anse sig göra en förlust, om de förkorta arbetstiden för sina arbetare, emedan de icke kunde konkurrera med dem av deras yrkesbröder, vilka icke skulle göra detsamma för sina, och medgivas bör även, att fabriksägaren nödgas vidkännas betydliga utgifter för försörjningen av sina fattiga; men det förra skälet skulle betydligt försvinna, om arbetstiden för våra fabriker av staten bestämdes lika för alla, och fattigförsörjningsutgifterna skulle betydligt minskas, om icke arbetarnes hälsa och krafter genom överansträngning och därmed dagligt växande elände undergrävdes och i förtid medtoges.»

Det synes mig vara en sanning, som är värd att erinra sig, i dessa ord, som framfördes av denne odalman i bondeståndet på sin tid. Det synes mig vara en sanning, som vi böra framhålla just i dag, att skola vi få någon rättvisa i dessa arbetstidsförhållanden, så böra vi icke enbart lita till de reformer, som kunna genomföras av arbetarnas organisationer och medelst de överenskommelser, som tid efter annan träffas mellan arbe-

tarnes och arbetsgivarnes sammanslutningar, ty de bliva under alla förhållanden behäftade med ojämnheter. Vi skola erinra oss, att de mången gång kunna träffa vissa arbetsgivare orättvist, om dessa äro villiga att gå med på en överenskommelse om reglering av arbetstiden nedåt, under det att arbetstiden på andra verksamhetsområden, fabriker och anläggningar medgives vara längre. Detta blir en orättvisa mot dessa arbetsgivare och en orättvisa också mot arbetarne sinsemellan. Det torde sålunda vara nödvändigt att, om vi skola få reda i dessa förhållanden, staten inskrider och reglerar dessa omständigheter.

Vi ha ju nu här i landet från arbetarehåll — ja, icke endast här i landet utan över hela världen — i snart 25 år demonstrerat den 1 maj varje år för att arbetareklassen därigenom skulle bliva i tillfälle att lägga i dagen sin livliga önskan om en reglering av arbetstiden till ett visst antal timmar. Vid alla dessa tusentals demonstrationer ha gjorts uttalanden och fattats resolutioner, i vilka man vädjat till statsmakterna, men detta oaktat stå vi ännu i dag på samma punkt, där man stod, då denne man 1856 framförde sin motion — ja, hans yrkande gällde ju icke 8 timmars arbetsdag utan han begärde 12 timmars lagstadgad arbetstid — men än i dag ha vi icke erhållit någon lagstadgad reglering av arbetstiden här i landet.

Nu är det ju så, att förhållandena, glädjande nog, i mycket blivit ändrade till det bättre, i det att arbetarnes organisationer lyckats succesivt nedbringa arbetstiden så, att under det den otvivelaktigt på den tid, då den nämnda, första motionen i frågan väcktes, uppgick till 16, kanske 18 timmar om dygnet, den nu torde för industriarbetare vara nere vid i genomsnitt 10 timmar. Men ännu finnes kvar mycken ojämnhet i detta fall, och en arbetstid på 10 timmar måste betraktas vara för lång, då man skall räkna med, att arbetarne tillförsäkras tillräcklig tid för att tillägna sig högre kulturell lyftning och för att bliva i tillfälle att erhålla den vila, som behöves för att kroppen skall kunna återfå kraft till den kommande arbetsdagen att med den arbetsintensitet, som är önskvärd, utföra den nya dagens arbete.

Emellertid har denna fråga redan avgjorts av Första kammaren, som på sitt vanliga sätt slagit dövört till och sagt ett bleklagt nej, sagt, att den icke vill lyssna till kravet på en utredning om lagstadgad arbetstid. Därigenom har Första kammaren, synes det mig, slagit en ny spik i sin likkista, som snart torde vara färdig till användning. Vi ha att inregistrera så många sådana beslut, att måttet snart torde vara rågat. Det återstår att se, om Andra kammaren skall gå på samma linje som Första kammaren eller om man icke i denna kammare åtminstone kommit till insikt om nödvändigheten att gå till en utredning av frågan.

Det har här förut i dag klandrats, att i såväl den föreliggande

*Anv.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och titräden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)

motionen som den, som vi diskuterade nyss, man gått till utlandet för att söka upp jämförelser och för att visa, huru det där är ställt i vissa avseenden. Ja, mina herrar, det är en nödvändighet, då vi här i landet fullständigt sakna lagstiftning såväl rörande arbetstiden som beträffande minimilöner; då måste man gå till utlandet för att se, huru det är där, och i motionen har man beskrivit, huru förhållandena ställa sig på dessa områden i andra länder. Jag måste i detta sammanhang erinra, att från England uppgives det, att för närvarande 900,000 underjordsarbetare i gruvor sortera under en lag om 8 timmars normalarbetsdag sedan 1908 och vidare att 300,000 textilarbetare ha en maximalarbetsdag legalt reglerad i England. Ja, i allt uppgives det, att icke mindre än 6,000,000 arbetare i Storbritannien och Irland äro underkastade maximalarbetsdagslagstiftning, ehuru det självfallet icke alltid innebär 8 timmars arbetsdag. I Österrike, Tyskland och Schweiz finnes lagstadgad arbetsdag, ehuru man icke heller i dessa länder kommit så långt ned som till 8 timmar. I flera av Förenta staternas industrier har 8 timmars arbetsdag blivit regel, och slutligen beräknar man, att i Australien icke mindre än tre fjärdedelar av alla industriarbetare sortera under lagstadgad 8 timmars arbetsdag. Det torde alltså, synes det mig, icke vara för tidigt, att vi här i Sverige åtminstone gripa oss an med denna utredning.

Vidare vill jag erinra, som också framgår av motionen, att oavbrutet och städse pågår detta internationella arbete för arbetareskydd. I höst skall man sammanträda i Schweiz för att diskutera frågan om kvinnornas arbetstid och de minderårigas arbetstid. Vad vore då naturligare, än att man bär i landet, där så länge kravet på ett reglerande av människans arbetstid stått på dagordningen, verkställde en undersökning, huru långt arbetstiden möjligen tills dato reglerats ned inom olika industrier och huru man skulle kunna fastställa den till vissa timmar pr dag, så att man vid internationella konferenser skulle kunna uppträda med större säkerhet och trygghet, än om våra ombud skulle komma dit fullständigt obekanta med huru läget är, huru landet ligger här hemma.

Emellertid ha vi ju i detta utskottsutlåtande mött precis samma förhållanden, som i det utlåtande vi förut behandlade. Vi ha de tre linjerna återigen. Här är endast den skillnaden, att liberalernas linje blivit utskottets beslut, och utskottets beslut skiljer sig rätt väsentligt från vad i motionen yrkas. Man ser av utskottets kläm, att man vill ha en undersökning om en reglering av arbetstiden genom lag på särskilda arbetsområden. Ja, här kommer återigen denna inskränkning, som städse gör sig gällande i liberalernas tankegång. Vad innebär detta, att man endast skall föranstalta en undersökning rörande möjligheten att genomföra en lagstadgad arbetstid på *särskilda ar-*

betsområden? Ja, man kanske vill inskränka undersökningen så långt, att man säger sig endast vilja pröva, huruvida för en sådan industri som gruvindustrien skall fastställas en lagstadgad arbetstid, som kanske skulle förkortas så långt som till 8 timmar. Ja, mina herrar, det är ganska obehövt att utreda detta, ty såvitt jag vet, har man redan 8 timmars arbetsdag inom gruvindustrien. Men man vet icke, när man läser denna utskottskläm, huru långt man vill gå eller vad man i detta fall vill bjuda, lika litet som man visste detta, när man diskuterade den förra motionen. Men det är ju naturligt, att det beslut, som ligger i ett bifall till utskottets kläm, icke innebär något krav på 8 timmars arbetsdag. Nej, man vill endast undersöka, huruvida på särskilda arbetsområden arbetstiden kan fixeras till ett visst antal timmar, men om detta bör vara 8, 9 eller 10 timmar, får man icke alls veta. Det är sålunda en himmelsvid skillnad mellan den socialdemokratiska motionen och det, som föreslås i utskottets kläm, som här föreligger.

Jag ber att få säga, att för industriarbetareklassen skulle nog en lagstadgad arbetsdag på tio timmar i närvarande stund vara av ganska litet värde. Såvitt jag har funnit, har i detta fall, som jag sade nyss, genom andra faktorer arbetstiden bragts ned till just ungefär det nämnda antalet timmar och att genom ett lagstadgande stanna vid vad som nu är den högsta gällande gränsen för arbetstiden inom industrien i allmänhet skulle självfallet vara av ganska litet värde, Nej, skall en reform genomföras, och skall reformen bliva till nytta i det avseende, som vi syfta till, då bör antalet arbetstimmar inskränkas och komma ned till det antal timmar, varom från vårt håll framställts yrkande, det vill säga till 8 timmar. Jag tror sålunda, att i detta avseende från socialdemokratiskt arbetarehåll här i landet ingalunda något finnes att pruta av på och att det därför från vårt håll icke kan göras avkall på det yrkande, som vi framställt. Och då jag anser, att vi nu ovillkorligen kunna anse oss vara framme vid den tidpunkten, då en undersökning kan företagas, om det är möjligt att genomföra detta arbetarekrav eller icke, så tillåter jag mig herr talman, att yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande och är framställd av herr Sandler med flera.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande frågan har utskottet, som synes av utlåtandet, icke kunnat biträda motionärernas förslag, ehuru det i viss mån tillstyrkt en utredning i av motionärerna angivet syfte. Det har nämligen inom utskottet synt oss, som det här gällde ett fullföljande av en sak, som redan påbörjats, nämligen ett utbyggande av den nu gällande arbetareskyddslagstiftningen.

Utskottets majoritet har sålunda icke kunnat dela herr Lithan-

*Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)

ders och hans medreservanterns mening. Herr Lithander håller före, att det icke behöves någon utredning i det avseende, som här är begärt. Ja, herr Lithander sade icke direkt, att en utredning icke skulle behövas, han sade endast, att behovet härav icke är så stort; men då i detta synes ligga ett medgivande, att något behov dock förefinnes, synes mig vara häst att, som utskottsmajoriteten gjort, tillstyrka en utredning, för att se, huruvida och i vad mån ett sådant behov verkligen föreligger. Man kan icke, som herr Lithander tycks göra, trösta sig med, att arbetareskyddslagen redan är till fyllest, då den skyddar arbetare i hälsofarliga yrken. Den, som något känner till, huru det förhåller sig i det verkliga livet, vet, att trots arbetareskyddslagen det finnes tusen och åter tusen arbetare, som måste utträtta sitt arbete under de mest farliga förhållanden, och det är därför, som utskottsmajoriteten ansett sig böra tillstyrka en utredning.

Herr Lithander nämnde, att ett fastställande av en maximalarbetsdag kunde komma att bliva till olycka för de arbetare, som man härmed ville hjälpa. Jag kan icke tro, att så skulle komma att ske, om lagen skulle byggas på ett opartiskt utredningsmaterial. Det är ju av erfarenhet bekräftat, att en maximalarbetsdag, naturligtvis med en viss begränsning, alltid ger ett bättre utbyte än en onaturligt lång arbetsdag. Jag har till och med från jordbrukarehåll hört uttalas av dem, som haft maximalarbetsdag införd för sina arbetare under årtionden, att arbetsresultatet visat sig långt fördelaktigare med till exempel en 10 timmars än en 13 timmars arbetsdag, som förut praktiserats; utbytet har blivit långt bättre och kostnaderna ha icke blivit större, utan snarare mindre. Inom vissa industrier, till exempel sulfitindustrien, har i åtskilliga delar av vårt land redan praktiserats med 8 timmars skift.

Nu har anmärkts av herr Lindqvist, att vi icke tillstyrkt utredning rörande införande av en 8 timmars arbetsdag. Ja, vi ha icke alls uttalat oss om maximalarbetsdagens längd. Men om utredningen visar, att det finnes möjligt att fastställa en sådan, så ha vi velat lämna denna möjlighet öppen, och om utredningen åter ger vid handen, att detta icke är lämpligt på alla områden, så må den längre arbetstiden i sådana fall tillämpas.

Det är redan så, att i vårt land en väsentlig reducering av arbetstiden under sista årtiondena skett på frivillighetens väg, och det vore, som högerreservanterna säga, lyckligast och bäst, om alltfört en sådan reducering kunde ske på frivillighetens väg. Men när det tyvärr endast är på enstaka håll det sker, anse vi, att staten bör träda reglerande emellan, som den redan gjort beträffande kvinnors användning i industrien och även beträffande minderåriga. I det fallet har utskottsmajoriteten ställt sig på herr Lindqvists sida och hans partikamraters reservation, ty utskottet håller före, att såväl de fysiologiska som kulturella

och nationalekonomiska skälen för en lagstiftning om begränsad maximalarbetsdag för kvinnor och minderåriga, just samma skäl, ehuru icke i samma utsträckning, måste vara giltiga för de vuxna manliga arbetarna. Det har också visat sig, såsom redan är framhållet, att arbetsintensiteten växer med en förkortad arbetsdag, och att även yrkessjukdomarna väsentligt avtaga, samt att med den kortare arbetstiden olycksfallen i arbete bli väsentligt färre, än när det är en onaturligt utsträckt arbetsdag; och det är alldeles naturligt, att så måste vara.

Men med tillstyrkande av en utredning, som utskottsmajoriteten enligt utlåtandet här gått med på, har utskottet naturligtvis icke velat uttala sig närmare, hur långt man skulle gå. Det utredningsmaterial, som en gång föreligger, bör allena bli bestämmande för hur långt och på vilka områden en arbetsdags begränsning må ske. Att därför på detta stadium redan nu fixera åtta timmar som maximalarbetsdag och att fastslå tillämpningen därav på snart sagt alla områden, anser utskottet vara föga lyckligt för saken, ja, att det kanske rent av skulle visa sig olyckligt i tillämpningen.

Arbetsdagens legala begränsning blir en synnerligen grannlaga sak — däri vill jag instämma med herr Lithander — när det gäller jordbruksområdet och hemmets arbetsområde, ty såväl när det gäller jordbruksområdet som de vanliga hemmens område, är det svårt att i förväg beräkna, hur det skall ordnas med arbetstiden. Arbetsbehovet kan växla betydligt under olika veckor och olika månader av året, ja, till och med också under olika dagar i veckan; därför bör man redan i förväg ha sagt ifrån, att här bör man gå fram med synnerligen stor försiktighet, och detta gäller även — däri instämmer jag med herr Lithander — vissa industrier, som hava att kämpa med utländsk konkurrens.

Vad herr Sandler och hans medreservanter, på sidan 20, i sin reservation påstå härutinnan, nämligen »att de erfarenheter om åttatimmarsdagen, som redan föreligga från anglosachsiska länder, synas oss vara tillräcklig grund för att inrikta utredningen på möjligheten av och formerna för ett legalt fastställande av åttatimmarsdagen i vårt land», är ett föga bärande skäl för deras mening, måste jag säga, ty vid de internationella konferenser, som hållits upprepade gånger, och där även Sverige haft sina delegerade, har man ännu icke kommit längre i denna fråga, än att man har ett förslag, som ligger så att säga på bordet, om att utreda i vad mån tiotimmars maximalarbetsdagen kan bli tillämplig, men detta ärende har ännu icke kommit under aktuell behandling. Sålunda anser jag, att erfarenheterna från de anglosachsiska länderna snarare visa raka motsatsen till vad herr Sandler vill framhålla.

För övrigt kan jag också — det vill jag säga, innan jag slutar — instämma med herr Lithander i, att vårt land icke bör

*Arg.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
(Forts.)*

*Ang.
maximal-
arbetsdag för
lönarbetare
och biträden
m. m.
Forts.*

gå före, när det gäller ett så viktigt och ingripande spörsmål, som detta är, särskilt i internationell mening. Vårt land bör härvidlag arbeta jämsides med de stora kulturländerna och hålla sig om möjligt i nivå med dem, men just för att möjliggöra detta, tycker jag, att herr Lithander kunde gå med på utskottsmajoritetens förslag om att få en utredning till stånd, ty, såsom vi sagt, en sådan utredning är enda sättet att skaffa Sverges delegerade vid nämnda konferenser det material, de skola framlägga, för att kunna komma till något resultat och kunna visa hur förhållandena äro i det land, vars representanter de vid dessa konferenser skola vara.

Just på grund av dessa skäl är det utskottsmajoriteten gått med på det slutyrkande, som återfinnes här i klämman, som jag väl icke behöver upprepa.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan, och detta under yrkande om avslag å såväl herr Sändlers och hans medreservanterns som herr Lithanders och hans medreservanterns reservation.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen i överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag å samma hemställan och bifall i stället till den av herr Sandler m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den under 1:o) angivna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lithander begärde emellertid votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 79 ja mot 52 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 3.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

Nr 74, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å superfosfat; och

nr 75, angående tull och skatt å socker m. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial, nr 44, angående ändring i bestämmelserna om tullrestitution i vissa fall vid utförsel av mjöl av råg eller vete;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 38, i anledning av dels ytterligare framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen under pensions- och indragningsstaterna, dels ock återremiss av punkten 40:o) i utskottets utlåtande nr 10 angående reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel;

nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkt 15:o) av bankoutskottets utlåtande nr 35, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 36, angående avgifterna för prenumeration å riksdagstrycket; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från lotten nr 1 av Starby kungsladugård i Östergötlands län jämte en i ämnet väckt motion;

nr 112, i anledning av väckta motioner om anslag till inköp av ett inom Eslöv beläget område och detsamma avskiljande såsom nationalpark;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anledning av framställning från Magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa av bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalinbetalningarna till fonden för torvindustriens befrämjande;

nr 115, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar, dels ock två i ämnet väckta motioner;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vissa kronojägare i Klotens revir;

nr 117, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 118, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om anslag till befrämjande av trädgårdsodling;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Kumla municipalsamhälle av den till länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Kumla nr 4 hörande skogsmarken;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt bergverksaktiebolaget Freja av kronan tillhörig mark i Norrbottens län;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra kaptensbostället Skårebo nr 1 i Kalmar län;

nr 122, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för staden Sala att försälja vissa så kallade tilldelningar och intagor; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av mark från förra regementskvartermästarbostället Hultås nr 1 Norra och Hultås nr 2 Södra i Göteborgs och Bohus län.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

- herr *Jonsson* i Hå under 2 dagar fr. o. m. den 8 maj,
 » *Andersson* i Stårte fr. o. m. den 9 maj till kl. 12 på dagen
 den 13 i samma månad.
 » *Olsson* i Järnsida under 2 dagar fr. o. m. den 8 maj,
 » *Nilsson* i Bonarp » 6 » » 8 »
 » *Ingvarsson* » 3 » » 8 »
 » *Dandenell* » 2 » » 8 »
 » *Lundell* » den 9 maj,

herr *Nilsson* i Kristianstad » 4 dagar fr. o. m. den 14 maj,
» *Jansson* i Falun » 2 » » » 8 »
» *Jeansson* i Kalmar » 6 » » » 19 »
» *Isaksson* » den 9 maj och
» *Andersson* i Knäppinge » 3 dagar fr. o. m. den 8 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,1 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
